O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

БУГУН АЁЛЛАР ВА ЁШЛАРНИНГ ЖАМИЯТ ҲАЁТИДАГИ ЎРНИ ВА МАВҚЕИНИ ЯНАДА ЮКСАЛТИРИШ ЎТА МУҲИМ МАСАЛАДИР.

Ислом КАРИМОВ

Қонун - ҳам қилич, ҳам қалқондир!

ИНСОН ВА ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ—ОММАБОП ҲАФТАЛИК ГАЗЕТАСИ

1996 ЙИЛ 30 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН | 1999 ЙИЛ 15 ИЮН, СЕШАНБА | № 24 (124) | Сотувда эркин нархда

Куч — адолатда!

БОШЛИҚ ҲАМИША ҲАҚМИ?

Шундай бошлиқлар борки, улар ўз қўли остидаги ходимни тарбиялаб, етук мутахассис даражасига олиб чиқадилар, боз устига, унинг маънавий дунёсини бойитиш, инсоний қиёфасини шакллантириш борасида қайғурадилар. Айни пайтда ҳаётда шундай бошлиқлар ҳам учрайдики, уларнинг ўзларини тутиши, иш юритиш тартиблари, бошқа хусусиятлари кишини ҳайратга солади. Бундайлар ҳақида гап кетса: «Бошлиқ ҳамиша ҳақ!» деган ибора ишлатилади. Ана шу киноя тагида ўз қўл остидаги ходимни ноҳақ уришадиган, обрўсизлантирадиган, ноҳақ жазолайдиган бошлиқ назарда тутилади.

Ўтган йил охирида пайтларда Фориш туман Давлат солиқ инспекцияси бошлиғи Сайдазим Алқаров билан унинг ходими В.Ботирбеков ўртасида ишончсизлик вазияти пайдо бўлди. Албатта, бундай ҳолларда бошлиқнинг қўли баланд келиши табиий. Ходим «у ўйлаган одам» бўлиб чиқмагач, бошлиқ ҳузурига чақириб, унга мажбуран ариза ёздирди. 1999 йилнинг 19 январидан В.Ботирбеков «ўз хоҳишига кўра» вазифасидан озод қилинди.

Бу буйруқ қонунга хилоф равишда чиқарилган эди. Буни бўшатилган ходим орадан икки кун ўтгач тушуниб қолди. Ҳақ-ҳуқуқини тушунмаганида у индамай кетаверарди. Бироқ В.Ботирбеков ўз ҳақ-ҳуқуқини тушунадиганлардан эди. Орадан 3 кун ўтиб, у касаба қўмитасига ариза билан мурожаат қилиб, ўзини вазифасига тиклашларини сўради. Ушбу аризани ДСИ касаба қўмитаси иш юритувчиси Феруза Ўтанова ДСИнинг ҳуқуқшунос маслаҳатчиси Анвар Икромовга берган. У эса ўз навбатида, бошлиққа киритиб берганман, дейди. Хуллас, В.Ботирбековни ишга тикламаслик мақсадида шу тариқа «ўйин» бошланади: ариза йўқ қилинади.

Мазкур ҳолатда В.Ботирбековнинг қонун билан ҳимояланиши лозим бўлган ҳуқуқлари ДСИ бошлиғи томонидан қўпол равишда бузилган. Қолаверса, В.Ботирбековни Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 99-моддаси 2- ва 3-қисми талаблари қўпол равишда бузилган ҳолда, ғайриқонуний тарзда ишдан бўшатишган.

Унинг аризаси Фориш тумани прокуратураси томонидан атрофлича ўрганилди ва ДСИ бошлиғи С.Алқаровга Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 111-, 112-моддаларини, «Прокуратура тўғрисида»ги қонуннинг 25-моддасини қўллаб, қуйидаги талаблар қўйилди: биринчидан, Фориш туман Давлат солиқ инспекцияси бошлиғининг 1999 йил 19 январдаги 51-сонли В.Ботирбековни статист вазифасидан озод қилиш тўғрисидаги буйруғи бекор қилинсин; иккинчидан, В.Ботирбеков вазифасига тикланиб, унга 1999 йил 19 январдан буён бекор юрган вақти учун иш ҳақи тўлансин.

Ходимга нисбатан шундай носоғлом муносабат вужудга келмаслиги мумкинмиди, деган савол туғилиши табиий. Бунинг учун ДСИ раҳбари ва унинг бу ишга алоқадор ходимлари ҳуқуқий жиҳатдан саводхон бўлишлари, инсон ҳуқуқлари эса фақат раҳбар иродасига боғлиқ эмаслигини тушунишлари керак эди.

Ф.ҚУЛМАТОВ,
Фориш туман прокурори, адлия маслаҳатчиси

Бугунги сонда:

АРОҚ ИЧИБ ҚУТУРДИ — 2-бет

ҲАСАДНИНГ ПАЙИ ҚИРҚИЛГАНДА... — 3-бет

Ҳорманг, деҳқон бува!

ХОРАЗМДА ШОЛИ МЎЛ БЎЛАДИ!

Бутун Ўзбекистон, қолаверса, Ўрта Осиё халқлари орасида Хоразмнинг аъло гуручидан дамланган паловни татимаган киши бормикин? Бизнингча, бўлмаса керак. Ўзбек заминининг бу хуштаъм, оромижон неъмати довруғи узоқ хорижий элларгача етиб борган.

Табиати қизиқ одамлармиз-да: кўп ҳолларда мевасини еймизу боғини суриштирмаймиз. Аслида орамизда шолининг нималигини билмайдиганлар йўқ ҳисоби. Уни экиш-тикиш йўл-йўриғини кўпчилик билади. Аммо сифатли, хуштаъм гуруч етиштириш сир-асрорларини ҳамма ҳам билавермаса керак. Аъло навли, тоза гуруч етиштириш сирларини ҳатто Хоразмнинг ўзидаям барча бирдай билмайди. Хоразмнинг ўзида эса энг сара гуручни Гурландан сўрашади. Бироқ Гурланнинг энг сара гуручини қай манзиллардан сўрамоқ даркор? Паловхўрлар сафида «Инсон ва қонун»нинг кўп сонли мухлис-ўқувчилари ҳам борлигини назарда тутиб, шу сингари саволларга жавоб изладик.

Маълум бўлишича, мамлакатимиздаги энг аъло гуруч учта манзилда: «Ўзбекистон», «Вазир» ва «Деҳқонобод» жамоа хўжаликларида етиштириларкан. Булар орасида эса «Деҳқонобод»никига тенг келадигани йўқ.

Хўжаликда бу йил шоли майдонлари анча қисқартирилибди, ўтган йилги 400 гектар ўрнига бу йил 330 гектардан хиёл мўлроқ майдонга уруғ экилибди. Қанд лавлаги майдонларини кенгайтириш ҳисобига шолини қисқартиришибди. Начора, мамлакатга қанд лавлаги ҳам зарур.

- Бироқ шолидан энг сара ва мўл ҳосил олинадиган майдонларни нима қилгандаям асраб қолмоқ зарур эди, - дейди куюнчаклик билан кекса деҳқон Матчон ота Холмуродов. - Ахир, воҳада лавлағига мос, шолига эса «тишининг оқини кўрсатмайдиган» майдонлар оз дейсизми?..

Хўш, мамлакатнинг энг аъло гуручини етиштириш сир-синоати нимадан иборат?

- Биринчи омилни она табиатнинг ўзи инъом этган, - дейишди биз билан суҳбатда хўжалик бош ҳосилоти Мурод Холмуродов ва бош иқтисодчи Ражаббой Матсафоев. - Хўжалигимиз ерлари шундай жойлашганки, мавжуд шоли майдонлари Амударё соҳиллари томон билинар-билинмас нишаблик ҳосил қилиб боради. Бу қуёш нурларининг замин узра экинга ниҳоятда фойдали тарзда таралишига имкон яратибгина қолмай, далаларда сув алмашинуви, ер ости захсувларининг ҳаракатини тезлатади. Тупроқ соғломлигини таъминлаш, ер унумдорлигини ошириш учун шунинг ўзи кифоя.

Суҳбатдошларимиз таъкидлашган бундай омилга воҳанинг Амударё соҳилларида жойлашган бошқа ўнларча хўжаликлар ҳам эга. Бироқ замин саховати меҳнат эвазига юзага келади. Меҳнат эса ютуқ ва бойликлар калити.

Техника деҳқоннинг оғири ва мушкулини қанчалик енгиллатмасин, барибир қўл меҳнати ўрнини босолмайди. Барча Деҳқонободликларнинг фикри шундай. Тўғри, ерни шудгорлаш ёки ҳайдашни техникадан бўлак бирон-бир дастёрнинг уддалаши амримаҳол. Лекин уруғ сочиш, унган майсаларни кўчириб ўтказиш, суғориш, ўғитлаш, бегона ўтлардан тозалашни фақат қўл кучи билан амалга ошириш мумкин. Ҳозир аксарият хўжаликларда етилган ҳосилни техника ёрдамида ўриб-йиғиб олиш кенг расм бўлган. «Деҳқонобод»да эса бутун ҳосил қўлда ўрилади. Ўрилган ҳосил боғланиб, ғарам қилинади. Ўрим техникаси эса шолини дала бетига сийрак ҳолда ёйиб кетади, холос. Далага юпқа ёйилган шоли бир-икки кун ўтмаёқ қуёш нури ёки шамол таъсирида қуруқшаб, донини тўка бошлайди. Барвақт нами кўтарилган ҳосил ўзига на таъм, на салмоқ йиғади. Шоли илдизидан ажрагач, яъни ўрилгандан сўнг ҳам пишишда давом этади. Шу боис ўрим ҳосил тўла пишиб етилмаёқ бошлаб юборилади. Ўрилган ҳосилни боғлам-боғлам ҳолда ғарамлаб, қуёшнинг ўткир нурларидан пана жойда сақланганда биринчидан, бошоқларнинг мустаҳкамлиги ортади, иккинчидан, доналар семириб, таркибидаги фойдали моддалар миқдори кўпаяди. Шоли тегирмондан ўтказилганда эса гуручнинг уваланиб кетиши ҳоллари камаяди. Яна шуни тан олмоқ ўринлики, буларнинг бари замирида деҳқоннинг туну кун тинимсиз меҳнати ётади. «Деҳқонобод»да эса ишчи кучи етарли.

Деҳқонободликлар шолининг «Авангард» навига ихлос қўйишган. Бу навнинг пояси йўғон ва бақувват, бошоқларидаги ҳосилнинг мўллигидан ётиб қолмайди, ҳашорат ва касалликларга бардошли. Ҳосили эса гектарига 75-80 центнергача; тегирмонда урвоқ ниҳоятда оз. Кўпгина навларнинг гуруччилик даражаси 50-55 центнерни ташкил этган ҳолда «Авангард»ники 60-70 фоизгача боради.

Хўжалик шоликорларининг омилкорлиги шундангина иборат эмас. Ўтган йили Амударёда сув ниҳоятда мўл бўлиб, соҳил яқинидаги кўпгина пайкалларни дарёдан сизиб келган зах сувлар қоплаб олди. Бундай шароитда аксарият шоликорлар ҳосил ололмадилар. «Деҳқонобод»да эса гектарига 33,5 центнердан хирмон кўтарилди. Зах босган майдонларга ўғитни сал бўлсада, кўпроқ солиш ҳосилнинг нобуд бўлишига олиб келади. Хўжалик шоликорлари буни олдиндан билиб, экинни ўғитлайверишдан ўзларини тийдилар. Шоли экиладиган аксарият майдонларни атай баҳорда ҳайдадилар. Бу билан қиш давомида ер остида ниш уриб улгурган бегона ўт уруғлари чириб битди. Ушбу тадбир шолини ўтоқлаш юмушини бир мартага камайтирди.

- Ерга уруғ сочган деҳқон 40 кунгача дала бошида тунамоғи даркор, - дейди уста шоликор Матёқуб Матсафоев. - Унинг учун даладаги сувнинг меъёрини назорат қилиб бориш бир юмуш саналса, уруғнинг қайси пайкалда тез, қайси пайкалда ҳаяллаб униши ёки унмай қолишини кузатиб бориш иккинчи юмуш, ўт босишдан асраш чораларини кўриш ёки уруғнинг қушларга ем бўлиши олдини олиш учинчи юмуш саналади. Экин 40 кунда мустаҳкам илдизга минади. Асл шоликор ана шундан сўнг таскин топиб, экин парваришининг асосий юмушларига уннайди.

Шоли - деҳқончиликда энг сердаромад экинлардан. Унинг рентабеллиги даражаси (ўтган йилни инобатга олмаганда) кейинги 5 йил ичида хўжалик бўйича 30 фоиздан пастга тушгани йўқ. Бу йилги мўлжал ҳам 30 фоиз. Жамоада ишчи кучи ва миришкор деҳқонлар бисёр. 330 гектар ер 900 нафар пудратчига биркитилган. Боз устига бу йил хўжалик шоликорлари ерга уруғ сочишни ўтган йилга нисбатан қарийб 30-40 кун илгари тугаллаб, уруғни бехато ундириб олишга эришдилар. Қувончлиси, шоли экиш ва уни парваришлашдаги бундай илдамликни ҳозир воҳанинг барча хўжаликларида кўриш мумкин. Жорий йилда шоли яна мўл бўлади.

Абдулла СОБИРОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Анжуман

ДЕМОКРАТИЯ ВА СУД ҲОКИМИЯТИ

Бугунги кунда ўз истиқлоли сари дадил одимлаётган Ўзбекистон демократик ислоҳотларни чуқурлаштирмоқда. Бу демократиянинг юқори андозаларига эга етакчи мамлакатлар тажрибасини тобора изчил ва дадил қўллаш, айни пайтда Республикамизда суд ислоҳотини чуқурлаштириш, ҳокимиятнинг учинчи, мустақил ва қарам бўлмаган тармоғи даражасига кўтаришдан иборатдир.

«Ялпи тараққиёт учун халқаро ўқув лойиҳаси» (ЮСАИД) дастурига мувофиқ Америка Юристлар Ассоциацияси ва Ўзбекистон Судьялари Ассоциацияси томонидан Хива шаҳрида ўтказилган республика минтақавий ўқувида ана шу борадаги долзарб масала ва муаммолар, уларни ечиш йўллари муҳокама этилди. Семинар ўқувида Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятининг барча мақомдаги судлари раислари, судьялар, прокуратура ва ички ишлар идораларининг тергов, адлия тизимининг масъул ходимлари малака оширдилар.

Ўқув машғулоти «Жиноят ишлари бўйича судловни юргизиш» муаммоларига бағишланди.

Семинарни Ўзбекистон Судьялари ассоциациясининг раиси А.Тўхташев бошқарди.

Америка Юристлар Ассоциациясининг Марказий ва Шарқий Европа мамлакатларидаги вакили Девид Мор вакилликнинг республикамиздаги фаолияти, ўз мамлакатида жиноий ишларни судлов амалиёти ҳақида гапириб берди. «Ўзгалар мулкини талон-тарож этиш» ҳамда «Гиёвандлик воситалари ва руҳиятга таъсир кўрсатувчи моддалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилишдан иборат жиноятлар бўйича судлов амалиёти» масалалари хусусида Ўзбекистон Олий суди судьялари Х.Исоқов, Л.Хоменкерлар маъруза қилдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг мамлакатимиз мустақиллигига қарши фитна уюштириб, барқарорликка раҳна солиш, турмуш фаровонлигини издан чиқариш йўлида қўпорувчиликка уринганларни, агар ўз айбларини тан олиб, тавба қилиб келсалар, жазодан озод қилиш ҳақидаги баёноти ва «Хотира ва қадрлаш куни» муносабати билан эълон қилинган Фармонидан келиб чиқадиган ижро амалиёти масалалари ҳам қизиқиш билан ўрганилди. Йўлбошчимизнинг барча инсонларни кечиримли бўлишга қилган даъватидан аваламбор суд ва тергов ходимлари катта сабоқ олмоқлари даркор, дея таъкидлашди нотиқлар. Кун тартибидаги бошқа асосий масалалар юзасидан Ўзбекистон Олий Судининг кейинги Пленуми материалларига асосланиб иш қурилмоғи зарурлиги алоҳида уқтирилди. Суд ва тергов жараёнлари ҳамда унинг якунларига бўлган тазйиқ ва таъсирлар қонун ва қонунчилигимизда, демократия тамойилларимизга нисбатан тажовуз, деб қаралмоғи даркор.

Семинар ўқуви қатнашчилари ўзларини қизиқтирган кўплаб савол ва мулоҳазаларга фойдали жавоблар олдилар. Семинарда шунингдек, бошқа муҳим масала ва муаммоларнинг ечим йўллари кўрсатиб берилди.

Ўз мухбиримиз

Китоб туманига йўлингиз тушса, туман нотариуси Мунаввар Остонова ҳақида албатта илиқ гап эшитасиз. «26 йилдан бери адлия соҳасида ишлайман, дейди Мунаввар опа. Турмаш ўртоғим Эргаш Паттаев ҳам 28 йилдан бери шу соҳада. Мана, қизимиз Муҳайё ҳам Тошкент Давлат юридик институти II босқич талабаси. Ўз касбимни севаман. Бир неча йил турли лавозимларда ишлаб келдим. Хуллас, халқ хизматидаман. Қани энди барчамиз юртбошимиздек елиб-югуриб хизмат қилсак. У кишига ҳавасим келади...»

Озод АЛИҚУЛОВ сурат-лавҳаси,
Қашқадарё вилояти

КЎЗГУ БЕҒУБОР БЎЛСИН

Газеталаримиз бўлғуси ҳуқуқшунос нигоҳида

Ўзбекистон истиқлолга эришгач, ўзбек халқи ўзи яратган миллий давлатчилик асосларига таяниб, жаҳон тажрибасидан ижодий ўрганиб, ўзига хос ҳуқуқий-демократик жамият барпо этишга киришди. Бир тузумдан бошқасига ўтилганда, албатта, муайян қийинчиликлар бўлиши табиий. Бу борада аввало, давлатнинг асосини белгилаб берувчи мустаҳкам ҳуқуқий пойдевор яратилмоғи лозим. Айни пайтда бизнинг давлатимизда ана шундай пойдевор яратилди ва у йил сайин мустаҳкамлаб борилмоқда. Хусусан, ҳозиргача мамлакатимиз парламенти томонидан жамият ҳаётининг барча жабҳаларига тааллуқли 350 га яқин қонунларнинг қабул қилиниши бу борадаги ишларнинг яққол далилидир. Ҳар қандай жамиятнинг равнақ топиши учун эса уни мунтазам равишда тартибга солиб борувчи муайян ҳуқуқий актлар яратилади. Уларни тарғиб қилиш, халққа етказиш вазифаси эса ҳозирда «Тўртинчи ҳокимият» дея эътироф этилаётган оммавий ахборот воситалари ҳамда матбуот нашрлари зиммасига тушади.

Қонунлари устувор, кадрлари саводхон юртнинг келажаги буюк ва порлоқдир. Бинобарин, мен қуйида эътиборингизга ҳавола этадиган мулоҳазаларим бевосита ана шундай ҳуқуқий актларда қўлланиладиган айрим юридик терминларнинг баъзи матбуот саҳифаларида журналистлар томонидан хато, баъзан эса мазмунига номувофиқ тарзда ишлатилиш ҳоллари тез-тез учраётганлиги тўғрисидадир. Жумладан, «Мулкдор» газетасининг 1999 йил 8 январ сонида эълон қилинган Навоий вилояти Учқудуқ туманлараро прокурори Облақул Султоновнинг «Жиноятга жазо муқаррар» сарлавҳали мақоласида шундай ёзилади: «Оқибатда эса жиноятчи Б.Элмирзаевнинг бўйнига 10 йиллик, Ш.Избосаровга эса 6 йиллик қамоқ жазоси илинди». Ҳолбуки, Ўзбекистон Республикаси «Жиноят Кодекси»нинг 48-моддасида «Қамоқ» жазоси тушунчаси берилган бўлиб, унга кўра: «Қамоқ - шахсни батамом ажратган шароит остида сақлашдан иборат бўлиб, бир ойдан олти ойгача муддатга белгиланади».

Юқоридаги мисолда назарда тутилган жазо муддати эса **«Озодликдан маҳрум қилиш»** жазосига тааллуқлидир. Қолаверса, ҳуқуқшунос ҳеч қачон **«бўйнига илинди»** каби сўзларни ишлатмай, аниқ юридик тилда гапирмоғи лозим. Яна «қамоқ» сўзи билан боғлиқ бошқа мисоллар: «Туркистон» газетасининг 1999 йил 6 январ сонида журналист Рўзибой Азимнинг «Йўқотилган бахт» номли мақоласи чоп этилган. Унда шундай ёзилган: «...лицензиясиз тижорат ишлари билан машғул бўлганлиги ва давлат ҳужжатларини қалбакилаштирганлиги туфайли 5 йилу 9 ойга қамалган экан».

Ёки «Ҳуқуқ» газетаси 1999 йил 21 апрел сонида «Нопок раис ун сотди ва оқибатда судга тортилди» номли мақолада: «Суд - «учлик» фаолиятига одилона баҳо берди ва Ботирхон Зоиров 8 йил, Сапар Сулаймонов ва Имомназар Мамиров 7 йилдан қамоқ жазосига ҳукм этилдилар». Яна бошқа бир мисол: «Мулкдор» газетасининг 1999 йил 30 апрел сони Ёқубжон Дадажоновнинг «Пул бандаси» номли мақоласида: «А.Саитхонов қилмишига яраша жазоланди, 13 йилга қамалди» деб ёзилади. Агарда бу каби ҳолатларда, балки озодликдан маҳрум қилиш жазосининг «турмага қамаш»дан иборат тури назарда тутилгандир деб ўйласак, у ҳолда турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилиш, жазонинг муайян қисмига, лекин 5 йилдан кўп бўлмаган муддатга тайинланиши жиноят қонунида белгилаб қўйилганлигини эътиборга олиб, юқорида келтирилган мисоллардаги жазо тури нотўғри қайд қилинганлигига яна бир карра ишонч ҳосил қиламиз.

Шунингдек, «Халқ сўзи» газетаси 1999 йил 9 январ сонидаги «Касалини яширсанг» номли мақолада «...берилган кўрсатмаларни ўз вақтида бажармаган 16 нафар раҳбардан энг кам иш ҳақининг 3 дан 5 мартагача бўлган миқдордаги 78,3 минг сўмлик жарималар ундирилди» дея ёзилади. Бу жумладаги нуқсон шундан иборатки, энг кам иш ҳақининг эмас, балки энг кам ойлик иш ҳақининг, 3 дан 5 мартагача деб эмас, балки 3 баробаридан 5 баробаригача деб берилса, қоидага мувофиқ бўларди.

«Ҳуқуқ» газетасининг 1999 йил 28 апрел, чоршанба сонида эса муаллифи номаълум бўлган «Ҳамжиҳатлик зарур» номли қисқа хабар берилган бўлиб, унда қуйидагича нуқсонга йўл қўйилган: «Шунингдек, йиғилишда масъул раҳбар ходимлар Ўзбекистон Республикасининг «Виждон эркинлиги тўғрисида»ги ва ВМнинг «Ўзбекистон Республикасида паспорт тизимини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори асосида ўтказилган текширишлар юзасидан ахборот бердилар». Бу ерда, «Виждон эркинлиги» деган жумладан сўнг «...ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги қонуни сўзлари қолиб кетган. Бу эса мазкур қонунни ҳам қарор сифатида англашилишига олиб келиши мумкин. Шунингдек, «Мулкдор» газетасининг 1999 йил 12 март сонида журналист Қурбоной Султsecurityнинг «Қасоскор қўшни» номли мақоласи чиққан бўлиб, унда «Ш.ни қидириб топиб, вақтинчалик ҳибсга олишди» ибораси ўрнига «ҳисобга олишди» дея нотўғри ёзилган. Бундай мисолларни «Ишонч» газетаси саҳифаларида ҳам учратиш мумкин. Газетанинг «Ҳуқуқий маслаҳатхона», «Биздан сўрабсиз» рукнлари остида берилган мақолаларда айрим жавоблар нотўғри таҳлил этилади. Шундай мақолалардан бирида (1999 йил 17 апрел) саволдан сўнг унга жавоб тариқасида Меҳнат Кодексининг 67-моддаси кўчириб берилган. Хўш, саволларингизга фалон мутахассис жавоб беради, дейилгач, Кодексдаги моддалар шарҳланмай, кўчириб берилишини қандай тушуниш мумкин?

Бу мисоллар ўзим мунтазам кузатиб борадиган газеталардан олинган айрим далиллар, холос. Яна бир тез-тез учрайдиган нуқсон. Маълумки, Ўзбекистон Республикаси жиноят қонунчилигининг жазо тизимида «ўлим» жазоси ҳам назарда тутилган. Ана шу жазо турини «олий жазо» дея эътироф этиш ҳоллари кундалик ҳаётимизда тез-тез учрайди. Бунинг учун ҳатто мисол келтириш ҳам шарт бўлмаса керак. Чунки ҳар биримиз «олий жазога ҳукм этилди» деган иборани кўп бор эшитганмиз ёки ўқиганмиз. Бироқ фақат аъло нарсалар таърифланиши лозим бўлган бу сўз хунук ҳодисага нисбатан қўлланилиши тўғримикан?! Зеро, қонунда ҳам бу ҳолат назарда тутилмаган-ку. Агарда, шу сўзни айнан шу ўринда, шу мазмунда қўллаш мумкин бўлганида, балки қонун чиқарувчи орган жиноят қонунларини қабул қилаётган пайтда шу сўзни киритган бўлар эди.

Юқорида таъкидлаб ўтилганидек, жамиятда рўй берадиган ҳар қандай ҳодиса оммавий ахборот воситалари ҳамда матбуот нашрлари орқали ёритилади. Матбуот - ҳаёт кўзгуси. Халқ давлат сиёсатини ана шу кўзгуда кўради ва унга ишонади. Шунинг учун ҳам бу кўзгу беғубор бўлиши керак. Албатта, ўтиш даврида барча соҳаларда ҳам ўзига хос камчиликлар бўлиши табиий. Бироқ ўзимиз йўл қўяётган камчиликларни вақтида бартараф этиб борсак, нур устига аъло нур бўлар эди. Ана шулардан келиб чиққан ҳолда таъкидлаш жоизки, ҳуқуқий жамият қуришдек улкан масъулият қаршисида авваламбор эл-юрт ишончига сазовор бўлган барча журналист кадрларнинг ҳуқуқий саводхонлиги ҳар қачонгидан ҳам юқори даражада бўлмоғи лозим.

Шу йил 26 февралда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган «Журналист кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарор айни муддаодир. Қарорда журналист кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини ислоҳ қилиш борасида бир қатор аниқ чора-тадбирлар белгиланган. Хусусан, унда олий ўқув юртларининг журналист кадрлар тайёрловчи факультетлари жаҳон стандартлари даражасида бўлиши лозимлиги таъкидланиб, республикада ТошДУ ҳамда Қорақалпоғистон Давлат Университетидан ташқари бошқа олий ўқув юртларда мавжуд бўлган журналистика факультетларини тугатиш, Ўзбек Давлат Жаҳон Тиллари Университетида эса Халқаро журналистика факультетини очиш тўғрисида кўрсатмалар белгиланган.

Шунингдек, қарорда журналистика факультетлари қошида бошқа мутахассисликка эга бўлгани ҳолда, журналистика фаолияти билан самарали шуғулланаётган шахсларни мутахассислик бўйича тайёрловчи бир йиллик махсус ўқув курсларини ташкил этиш масаласи ҳам белгиланган.

Журналистлик фаолияти - қобилият, истеъдод, ижодкорлик хислатларини талаб этади. Ҳуқуқшунослик эса бой билим, ҳуқуқий маданият ва илмий машаққатни тақозо этади. Бинобарин, гап журналист кадрларнинг ҳуқуқий саводхонлиги, юридик билими бойлиги ҳақида кетар экан, уларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш инсонпарвар ҳуқуқий давлат қуришимизда асосий омиллардан биридир. Бу борада қатор ҳуқуқшунос кадрларнинг малакасини ошириш марказлари қошида ёки Тошкент Давлат юридик институтида ҳам журналист кадрларнинг ҳуқуқий билимларини оширишларига кўмаклашувчи қисқа муддатли (2 ёки 3 ойлик) ўқув курслари ёхуд амалиётдан ажралмаган ҳолда кечки ўқув курслари ташкил этилса мақсадга мувофиқ бўлур эди. Бундай ўқув курсларининг йўқлиги боис, эҳтимол кўплаб журналистлар ўзларининг ана шундай эҳтиёжларини қондиришга имкон топа олмаётгандирлар. Бу борада, айниқса, институтимиз қошида фаолият кўрсатаётган «Ҳуқуқий маърифат тарғиботи Маркази» ходимлари ўзларининг амалий ёрдамларини аямасдилар, деб ўйлайман.

Дониёр АЗИМОВ,
ТДЮИ талабаси

Газетанинг бу сони ҳам зўр чиқибди—да!

Божхона сарҳадларида

КАФОЛАТИ БОРМИ?

Яратган ҳам суйган бандасига дард беради дейишади. Энг яқин одаминг шифохонада экан, унга ёзилган ноёб дори-дармонларни топишда қийналасан. Наилож, бемор соғайса бўлди, пул топилар...

Шундай пайтларда ҳар муюлишда очилаётган дорихоналар қолиб, бозордаги «еймачилар» жонингга оро киради. Аммо улар яширинча сотаётган дори-дармонлар қаерлардан олиб келинмоқда, саломатликка тескари таъсир қилмайдими? Кафолати борми?

Данғарадаги «Оқжар» божхона маскани Чағали пункти ходими Нўмонжон Тоҳиров кеч соат ўн бир яримларда Қўқон шаҳрига шошаётган Содиқ Холматовга ҳам юқоридаги саволларни берди.

- Ҳамма олиб келаяпти-ю, яхши бўлса керак...
- Кафолати борми?
- ...
- Қаердан олиб келаяпсиз?
- Москвадан.

Қўқон шаҳрида яшовчи, ҳеч қаерда ишламайдиган С.Холматов Москвадан Тошкентгача поездда ва у ердан Қўқонга ВАЗ-2101 русумли, Б 32-01 ФЕ давлат белгили автомашинада 3 хил турдаги умумий қиймати 120 минг сўмлик дори-дармонларни ҳеч қандай ҳужжатларсиз олиб келаётгани маълум бўлди.

Бу кафолатсиз дорилар Данғара туманидаги «Гулҳаё» дорихонасига вақтинча сақлаш учун топширилди. Ушбу ҳолат юзасидан суриштирув ҳаракатлари олиб борилмоқда.

АРАВАНИНГ СИРИ

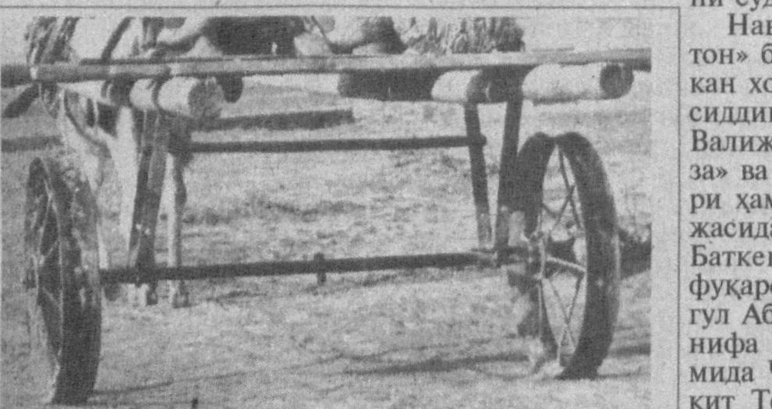

Эрталаб дастурхонда шакар бўлмаса, дарҳол болаларнинг юзлари тундлашиб қолади. Ўз болаларимизнинг қувончи бўлган шакарни мўмай пул учун айри йўллар билан четга сотиш пайидаги кимсалар, афсуски, ҳамон камаймаяпти. Қўқон шаҳрининг Ислом кўчасида яшовчи Хуршид Шарипов ва Паттор кўчасида истиқомат қилувчи Воҳид Назаровлар ана шундайлардан бўлиб чиқди. Яқинда улар гапни бир жойга қўйишиб, «Бир Тожикистонни зиёрат қилиб келиш учун» бири 500 кило, яна бири 550 кило шакарни чегарадан қандай олиб ўтиш режасини тузишди. Божхоначилар эътибор беришмас, дейишди шекилли, шунча юкни эшак аравага ортиб, йўлга тушишди.

Вилоят божхона бошқармасининг 5-сонли божхона маскани бошлиғи Акбар Эшонқулов, бош нозир Улуғбек Мамадов, катта нозир Абдували Зоҳидов, нозир Жумақўзи Акбаров ҳамда ДАН ходимлари эшакараванинг сирини пайқаб қолишди.

Умумий қиймати 157 минг 500 сўмлик шакарнинг четга «оқиб кетиши»нинг олди олинди. Болажонларга қувонч улашадиган бўлдик. Қонунни қўпол равишда бузган ҳар икки аравакашга тегишли шакар давлат фойдасига мусодара қилинди. Боз устига уларнинг ҳар бири 6600 сўмдан жарима тўлайдиган бўлди.

«ТИЖОРАТЧИ» ДУГОНАЛАР

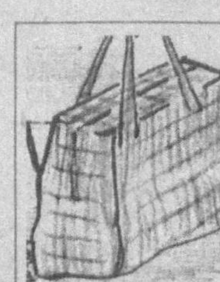

Назира Аҳмадалиева билан Раҳима Кўчқорова Янги Марғилон шаҳарчасида истиқомат қилишади. Иккови ҳам ҳеч қаерда ишламайди. Қандай тирикчилик қилишса экан? Бу савол ҳар дақиқа уларни қийнарди. Икки дугона маслаҳатни пишитишиб, бир «тижорат» қилмоқчи бўлишди.

Келишилган куни тунги соат 23 ярimларда улар ВАЗ-21011 русумли, давлат белгиси П 45-15 ФЕ автомашинасида умумий қиймати 78 минг 460 сўмлик озиқ-овқат ва бошқа халқ эҳтиёжи молларини Ўзбекистондан Қирғизистонга ҳеч қандай ҳужжатларсиз, яширинча олиб ўтишаётганда 3-сонли «Қувасой» божхона маскани нозирлари Қирғизбой ва Мирзоҳид Нишоновлар томонидан қўлга олиндилар. «Тижорат»лари шу ердаёқ якун топди.

Қувасой шаҳар судининг ҳукми билан қонунбузарларга тегишли маҳсулотлар мусодара қилиниб, ўзлари жаримага тортилди.

ҚУРУҚ КЕЛИБ, ҲЎЛ ҚАЙТСА...

Эндигина қирқ ёшга кирган Ёқуб Абдувалов Қирғизистон Республикасининг Новқат туманидаги Эски Новқат қишлоғида яшайди, ишламайди. Лекин у «қуруқ» қайтмай деб, умумий қиймати 53 минг сўмдан зиёд бўлган озиқ-овқат маҳсулотларини ўз бошқарувидаги ПАЗ-672 русумли, давлат белгиси О 02-71 А автобусига юклади. Йўлда уни 9-сонли «Гулпиён» божхона маскани катта нозири Анваржон Ҳамдамов ва миллий хавфсизлик хизмати ходимлари тўхтатдилар. Ушбу ҳолат юзасидан юритилган иш Фарғона тумани судида қонуний ҳал этилмоқда.

Навбатдаги хабарни 6-сонли «Риштон» божхона масканидан олдик. Маскан ходимлари Илҳом Камолов, Шамсиддин Мамадиев, Нуриддин Асқаров, Валижон Қодиров, шунингдек, «Ҳамза» ва «Фарғона» масканлари ходимлари ҳамкорликда ўтказган тадбир натижасида Қирғизистон Республикасининг Баткен туманида истиқомат қилувчи фуқаролар - Орозгул Алимова, Ойнагул Абдулакимова, Абиба Орозова, Ханифа Шалилова, Азиза Мамунова, Хамида Чумабоева, Жафар Даминов, Бакит Темирбоев ва Бахтигул Алимбоевалар 355 кг. шакар, 120кг. вермишел, 70 кг. гуруч, 280 дона хўжалик совуни - жами 60 минг сўмдан ортиқ озиқ-овқат ва бошқа маҳсулотларни «Икарус» русумли, давлат белгиси П 71-36 ФЕ автобусига жойлаб, ноқонуний олиб кетаётганликлари аниқланди.

Мана бу қонунбузарлик эса Ўзбекистон билан Тожикистон Республикаси туташ ҳудудда содир этилди. «Оқжар» божхона маскани ходимлари Толиб Асрорқулов, Нодир Аҳмаджонов, Азизбек Холиқбердиев ҳамда ички ишлар бошқармаси ходимлари кеч соат саккиз яримларда Тожикистон томон кетаётган ГАЗ-2410 русумли, давлат белгиси 31-33 ФЕН автомашинасини тўхтатишди. Автомашина текширилганда, Хўжанд туманида яшовчи Саодат Набиева ва Бишарвон Жўраевaларга тегишли бўлган 38 минг сўмлик маргарин, 150 кг. шакар, 2 кг. оқ қанд, жами 65 минг 200 сўмлик маҳсулотни божхонадан яширинча олиб кетилаётгани маълум бўлди.

Қонунбузарлар тегишли жазога тортилди.

Зайлобиддин ЙИГИТАЛИЕВ,
Фарғона вилоят божхона бошқармаси матбуот гуруҳи бошлиғи

ЭЛГА ЭЪТИБОР— ЭЛ ЭЪТИБОРИ

Суҳбатдошимиз Ильич Нажмиддинович Холбеков Самарқанд Давлат университетининг ҳуқуқшунослик факультетини битирган. Иш фаолиятини Жиззах вилояти Пахтакор тумани ички ишлар бўлимида бошлаган. Термиз шаҳар прокурорининг катта ёрдамчиси, Сурхондарё вилоят прокурорининг ёрдамчиси, Сирдарё вилоят прокуратурасида катта терговчи, 1994 йилдан Республика Бош Прокурори ҳузурида алоҳида муҳим ишлар бўйича бош терговчи лавозимларида ишлаб келган. Айни пайтда Иштихон туман прокурори, адлия маслаҳатчиси.

- Ильич Нажмиддинович, ўзингизга маълумки, ҳар бир хат ва шикоят ортида инсон тақдири ётади. Иштихон тумани прокурори сифатида ишни бошлаган дастлабки кунлардан фуқароларнинг ариза ва шикоятларини ўрганишга жиддий киришибсиз. Хўш, натижа қандай?

- Ўтган йил давомида туман прокуратурасига фуқаролардан 391 та ариза ва шикоят тушган. Прокуратурада ҳал этилган шикоятлар сони 88 тани ташкил қилади. 283 та мурожаат эса ҳал этиш учун турли идораларга юборилди. Туман прокуратураси ходимлари томонидан 116 нафар фуқаро қабул қилиниб, оғзаки мурожаатлар тегишлича ҳал этилган.

Таҳлиллар кўрсатдики, фуқаролар туман прокуратурасига, асосан, меҳнат қонунларининг бузилиши, иш ҳақи ва болалар нафақаси, ердан фойдаланиш, уй-жойга доир масалалар бўйича мурожаат қилишган. Аксарият ариза ва шикоятлар Иштихон шаҳрида яшовчи, шунингдек, «Уч қаҳрамон», Навоий номли, Мурод Жўраев номли ва Азамат жамоа хўжаликларида яшовчи фуқаролардан тушган.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, тумандаги айрим мутасадди раҳбар ва ходимлар ўзларининг бурч ҳамда масъулиятларини унутиб қўйиб, фуқароларнинг мурожаатларига панжа орасидан қараганлар, уларни ўз вақтида қонунда кўрсатилгандай ҳал этмасдан, одамларни ойлаб сарсон-саргардон қилганлар. Бунга мисол тариқасида туман қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармасида ўтказилган «Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида»ги Қонун ижросининг текшириш натижаларини келтириш мумкин. Мазкур ташкилотда фуқароларнинг ариза-шикоятларини текшириб, ҳал этишда ўзибўларчиликка йўл қўйилган, қонун бузилиши ҳолатлари содир этилган. Ташкилот раҳбарлари фуқароларнинг ариза ва шикоятларини қайд этишни белгиланган вақтда таъминлаш зарурлигини унутиб қўйишган. Туман бўйича фуқаролар томонидан ёзилган ариза-шикоятларнинг 38,8 фоизи ана шу ташкилот чекига тўғри келади.

- Айни пайтда меҳнаткашларнинг ариза ва шикоятларини ўрганиш, имкон борича сонини камайтириш борасида қандай тадбирлар қўлланилаяпти?

- Биз ишни янгича усулда ташкил этиб, имкон қадар фуқароларга яқин бўлиш, уларни қийнаётган муаммоларни жойида ҳал қилиш йўлини излаяпмиз. Шу мақсадда Президентнинг «Ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданият даражасини юксалтириш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ишини яхшилаш ҳақида»ги Фармони талабларини бажариш бўйича аниқ тадбирларни белгилаб олдик. Биринчи навбатда фуқаролар учун зарур қулайлик яратилди. Ҳафтанинг душанба ва жума кунлари туман прокурорининг қабул куни, деб белгиланди. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, яъни суд, ички ишлар, солиқ идораларининг масъул ходимлари прокурорнинг қабул кунларида хизмат хоналарида бўлишлари ва уларнинг прокурор билан доимий телефон алоқаси таъминланди. Бу фуқароларнинг мурожаатларини дарҳол ўрганиб, муаммоларни жойида ҳал этиш имконини бермоқда. Шунингдек, прокуратуранинг барча масъул ходимларининг ҳафта давомида фуқароларни қабул қилиши ташкил этилган. Прокуратура биносида алоҳида фуқаролар қабулхонаси бор. Шанба ва якшанба кунлари фуқароларни маҳаллаларга бориб қабул қилиш масаласи тегишли жадваллар асосида амалга оширилаяпти. Ҳар бир маҳаллада, қишлоқда туман прокуратураси ходимлари билан аҳолининг юзма-юз учрашувлари, мулоқотларини уюштирмоқдамиз. Туман газетаси, радиоси имкониятларидан фойдаланаяпмиз.

- Шикоятлар орасида меҳнат ҳақининг ўз вақтида берилмаслиги ҳақида аризалар ҳам бор экан. Иложи бўлса, мисоллар келтирсангиз.

- Марҳамат. Тумандаги «Ҳақиқат» жамоа хўжалиги аъзоси А.Мамараҳимовдан меҳнат ҳақини ўз вақтида ололмаётганлиги тўғрисида ариза тушган эди. Ариза текшириб кўрилганида, унда кўрсатилган фактлар тўла тасдиқланди. Хўжаликнинг бош ҳисобчиси А.Абдураҳимов хўжалик аъзоларига меҳнат ҳақини вақтида тўламагани ҳолда ўзи учун белгиланган маошидан 68652 сўм зиёд пул олиб, шахсий манфаати йўлида фойдаланган. Ушбу ҳолат юзасидан жиноят иши қўзғатилиб, тергов ҳаракатлари олиб борилаяпти.

Шунингдек, бюджет муассасалари ходимларига тўланаётган меҳнат ҳақларининг қонунийлиги юзасидан ўтказилган умумий назорат тартибидаги текширишда туман молия бўлимида ҳам қонунбузарликка йўл қўйилганлиги фактлари аниқланди. Масъул ходим, бюджет бўлими бошлиғи Сафар Турғонов бюджет муассасаларига тўланиши лозим бўлган иш ҳақидан бошқа мақсадлар учун 772 минг сўм пулни ноқонуний молиялаштирган. Бу ноқонуний ҳаракати юзасидан ҳам жиноят иши қўзғатилиб, тергов ишлари бошланди.

Ўзбекистон Олий Мажлисининг яқинда бўлиб ўтган сессиясида Президентимиз Ислом Каримов ҳуқуқ-тартибот ходимлари олдига янада катта вазифалар қўйди. Жамоамиз сессия материалларини синчиклаб ўқиб-ўрганиб, ўз ишларида дастур сифатида қўллаётирлар. Биз бундан кейин ҳам ариза ва шикоятларини эътиборсиз қолдирмасликка ҳаракат қилаверамиз. Зеро, ҳуқуқ-тартибот ходимларининг эл ишига сидқидилдан эътибор қаратишлари уларнинг эл эътиборини қозонишлари гаровидир.

Ўткир САИДОВ
суҳбатлашди

Воҳким!..

АРОҚ ИЧИБ ҚУТУРДИ

- Ўҳ, едингку аблаҳ! Абдулҳайнинг сўнгги айтган гапи шу бўлди. Сабаб?..

1998 йил 20 ноябр. Учқўрғон шаҳрининг Кўприкбоши маҳалласида қотиллик жинояти содир этилди. Собит исмли йигит ёш ва навқирон Абдулҳайни пичоқлаб, ҳаётига зомин бўлди. Бу мудҳиш хабар ўша кун туманга тарқалди. Воқеанинг гувоҳи бўлганлар кўз олдиларида муҳрланиб қолган даҳшатли кўринишни қизиқсинганларга етказишди.

<u>Жиноятчи ҳақида:</u>

Собит Ҳамидов 1969 йилда туғилган. Вақтинча ишламайди, хусусий новвойчилик билан шуғулланган. Муқаддам 1994 йил суд ҳукми билан беш йил муддатга озодликдан маҳрум этилган. 1996 йилда авфномага биноан жазонинг қолган қисмини ўташдан озод этилган...

Ўша кун... Собит нон ёпиш учун ун қидиради. Таниш-билишлардан сўрайди. Аммо иложини тополмайди. Вақт эса тушдан оққан. Шу пайт таниши Неъматга йўлиқади. Икковлон пана жой топиб бир шиша ароқни «ютиб» оладилар. Камига яна бир шиша вино ичишади.

Оғу кучидан сармаст Собит Учқўрғон шаҳар деҳқон бозори томон юради. Неъмат эса қаёққадир ғойиб бўлади. Бу пайт новвой Раҳимжон аканинг ўғли Элёр ҳам нон сотиш учун келаётганди. Собит уни кўриб ғайирлиги келади. Ёш болага ўзини шер кўрсатади. Аравадаги нонларни қўллари билан эзади. Бу ҳам етмагандек, уни «Раҳим етимнинг боласи» дея ҳақоратлайди. Элёр ўтмоқчи бўлганида Собитнинг баттар шерлиги келади. «Ўв, менга қара бола. Мен билан ҳазиллашма, ҳозир бир уриб ерга киритиб юбораман» дея дағдаға қилади. Бундан хабар топган Абдулҳай Собитни тинчлантирмоқчи бўлади. Аммо у бунга кўнмайди. Орада даҳанаки жанг бошланади.

Воқеа мана шу ерда даҳшатли тус олади. Собит қаршисидаги Абдулҳайга кучини кўрсатмоқчи бўлади. Аммо бунинг учун сабаб керак. Уни «бақбақасан» дея ҳақоратлайди. Абдулҳай гапга гап билан жавоб қилади. Сўнг Собит чапдастлик қилиб унинг бошини қўлтиғи остига олади, тирсаги билан беш-олти бор зарба беради. Атрофда одам кўпаяди. Жанжалнинг оқибати ёмон бўлишини сезганлардан бири «милиция келаяпти» дея жанжалга барҳам беради. Бироқ...

Неъмат Собитни оломон ичидан узоқлаштирди. Шом қоронғуси атрофни ўз исканжасига олаётганди. Улар ўша ердаги обжувозга яқинлашганда Собит қутурган шер қиёфасига кириб бўлганди.

Собитнинг кўзига қон тўла бошлади. Оғу уни аллақачон ўзига қул қилганди. Энди шайтоний васвасага учиб ўзини кўрсатиш қолганди. У обжувозга кириб, дастурхон устидаги пичоқни олиб, ташқарига отилди. Унинг бу важоҳатидан атрофдагилар бир сапчиб тушди. Қайтармоққа ҳеч кимнинг юраги дов бермади.

- Қани чиқ, ҳаммангни қонингни ичаман!

Собит ҳали тарқалиб улгурмаган оломон орасига ўзини урди. Оҳиста тебранаётган вужуд Абдулҳай олдида тўхтади-ю, шиддат билан ҳамла қилди. Абдулҳай чап берди. Биринчи уриниш зое кетди. Лекин... иккинчи ва учинчиси нишонга бехато урилди. Пичоқ Абдулҳайнинг чап кўксига санчилди...

Даҳшатли манзара тўпланганларни қўрқув умммонига улоқтириб ташлади. Йиғилганлар ўзларини четга олишга уринди. Ахир, худди шу дақиқада Собитни тўхтатиш амримаҳол. Унинг биргина қалтис ҳаракати кимни ҳаётига нуқта қўйиши мумкин.

Қилмиш-қидирмиш дейдилар. Қотил суд ҳукми билан 15 йил озодликдан маҳрум этилди. У қилган ишидан минг бор пушаймон бўлиб, тавба-тазарру қилди. Марҳумнинг яқинларидан авф этишни сўради. Бироқ энди кеч бўлганди. Чунки қонга ботган бармоқларни, оппоқ кўйлакка сачраган доғларни ювиш мумкиндир, аммо қалбда ҳосил бўлган доғларни ҳеч қачон...

Забихулло МАДРАҲИМОВ,
Наманган вилояти Учқўрғон туманлараро прокурорининг ўринбосари
Баҳодир ҲАМИДОВ,
журналист

Хатони тан олган яхши

ЭҲТИРОСГА БЕРИЛМАЙЛИК

(«Кўйлаги қон гўдаклар» «Инсон ва қонун», 1999 йил 8 июн)

Бир нарсани мамнуният билан айтаоламиз: газетамиз халқ орасига, омма даврасига шаҳдам ва дадил кириб борди. Ўз ўқувчисини топди. Бунга таҳририятимизга оқиб келаётган хатлар тошқини гувоҳ, шахсан мурожаат билан келаётган одамлар рўйхати далил. Дарҳақиқат, ҳар куни таҳририятимизга ўртача 10-15 та хат, ариза, шикоят, яна шунча мурожаат билан келганлар бор. Барча хатлар эътибор билан ўқилади, ўрганилади, ҳар бир аризагўй диққат билан тингланади, бирортасининг ҳам, А.Қодирий таъбири билан айтганда, «бу даргоҳдан норизо бўлиши»га йўл қўйилмайди.

Табиийки, «Инсон ва қонун»га қилинган мурожаатлар асосини ҳуқуқийлик, қонунийлик, ҳақ талаб қилиш мавзуси эгаллайди. Одамлар нимадандир норизолигини эркин баён этади, ёрдам сўрайди, илҳақ бўлиб жавобимизни - бир сатр далдани ёки маслаҳат беришимизни кутади. Биз баҳоли қудрат ана шу - асосий мақсадни амалга оширишга уринамиз, ҳаракат қиламиз, изланамиз.

Аммо афсуски... «хом сут эмган банда»лигимиз бўй кўрсатадими, баъзан аризани ўқиб ёки арз билан келганларнинг ҳис-ҳаяжонли кечинмаларини тинглаб, беихтиёр эҳтирослар оқимига тушиб қоламиз. Эҳтиросимиз қоғозга кўчади ва... гарчанд бу ҳолат инсонга хосликдан ўзга нарса, яъни айб бўлмаса-да, хато қилиб қўйишга олиб келиши мумкин.

Газетамизда босилган «Кўйлаги қон гўдаклар» сарлавҳали мақолани барча газетхон қатори босилиб чиққандан сўнг ўқидим. Соғлиқ сабаб, беш-ўн кун «меҳмон»да эдим. Мақола муаллифи - таҳририятимиз масъул ходими ана шундай эҳтирос таъсирида бўлса керак, мудҳиш бир жиноят ҳақида «Алҳазар» рукни остида мақола ҳозирлаб, фожианинг келиб чиқиш сабаблари, жиноят содир этилишига шароит туғдирган ҳолатлар, унинг мудҳиш оқибати ҳақида изланиш ўрнига, бошқа тарафга «кетиб қолибди». Жабрланувчиларнинг аламли ҳис-талабларига берилиб, адвокат ва суднинг қонуний ваколатларини бироз ноўрин талқин этибди. Тўғри, журналист суд ҳукмидан сўнг ўз фикрини эркин ифода этишга ҳақли. Лекин давлат ҳокимияти идоралари қарорига ёхуд бошқа ҳар қандай ваколатли шахс ҳаракатига баҳо беришда унинг шаъни, обрўси сақланиши ҳам кераклигини ёддан чиқармаслиги керак эди. Омма орасига чиқариладиган фикрда сиёсий-ҳуқуқий етуклик барқ уриб туриши лозим, ахир!

Хатони ҳар ким, ўзи мулоҳаза қилиб, тан олгани маъқул. Муаллиф ва таҳририятимиз масъуллари билан бу мавзуда узоқ гаплашдик. Хатога йўл қўйилдими, бу хато газетада босилиб омма орасига тарқалдими, демак, кимнингдир талаби, огоҳлантириши, танбеҳини кутиб ўтирмасдан, газетанинг ўзида «тузатиш» берганимиз маъқул деган хулосага келдик. Бизни мақола муаллифи ҳам, суд мутасаддилари ҳам, адвокат ҳам, жабрланувчи ва судланувчи тарафлар ҳам, газетхон ҳам тўғри тушунади, деган умиддамиз.

Бирлашган таҳририят Бош муҳаррири

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган юрист Зуҳра опа Тошева Ғиждувонда яшайди. 80 ёшни қоралаётган табаррук онахон фарзандлари, невaralари ва эл—юрт ардоғида.

Соғлом авлод учун

АЁЛ ВА САЛОМАТЛИК

Вобкент туманидаги Аёлларни соғломлаштириш маркази Бухоро вилоятида оналик ва болаликни муҳофаза қилувчи ягона шифохона саналади. Муҳими, юзлаб аёллар бу масканда малакали мутахассислар қўлида даволаниб, фарзанд кўриш бахтига муяссар бўлишмоқда.

Мухбиримиз касалхона бош врачи Аълам Икромов билан ана шулар хусусида суҳбатлашди.

- Аълам ака, шифохонанинг Аёлларни соғломлаштириш маркази деб аталишининг боиси нимада?

- 120 ўринга мўлжалланган шифохонамизда ички касалликлар, физиотерапия ва гимнастика бўлимлари, рентген хонаси, гастрофиброскопия, ультратовуш ташҳисхонаси, ЭКГ, барометр заллари мавжуд. Айни кунларда 11 нафар малакали врач, 62 нафар ҳамширалар аёлларга тиббий хизмат кўрсатишмоқда. Соғломлаштириш марказининг асосий вазифаси аёллар ҳомиладорлигини аниқлаб, гуруҳларга ажратиб, контрасепсия масалаларини ҳал қилиш, ҳомиласи бор аёлларни даволаш, санитария гигиена ишларини кенг йўлга қўйишдан иборат. Аччиқ бўлса-да, айтиш жоизки, баъзи бир аёллар ўз соғлиғини ўйламай йилда 2 марта ҳомиладор бўлиб, оқибатда соғлиқларини йўқотиб, нимжон, ҳарбий хизматга нолойиқ болаларни дунёга келтиришади. Шундай ҳолларни назарда тутиб, муайян тарғибот ишларини ҳам зиммамизга олганмиз. Чунки кўп туғиш нафақат она саломатлигига, балки туғилаётган фарзанд соғлом бўлишига ҳам жиддий зарар етказади. Аёлларимиз ҳомиладорлик пайтидаёқ ўз саломатликлари учун қайғуришлари, витаминли меваларни, дори-дармонларни вақтида истеъмол қилиб, яхши дам олишлари зарур.

- Шифохонанинг эл ичида обрў-эътибор қозониши шу масканда меҳнат қилаётган ходимларнинг фидойилигига боғлиқ, албатта...

- Тўғри айтасиз. «Шуҳрат» медали соҳиби, гинеколог-акушер Назира Пўлатова, кардиолог Фотима Рашидова, Юсуф Толипов, ҳамширалардан Матлуба Шамсиева, Собира Тўраева, Умрия Мирзаева, Мавлуда Ўруновалар билан ҳақли равишда фахрланамиз. Айни пайтда уларнинг саъй-ҳаракатлари билан турли хил тадбир ва учрашувлар ўтказилаётир, турли хил касалликларга нисбатан профилактик ишлар олиб борилмоқда. Буларнинг барчаси Республика Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш давлат Дастури тўғрисида»ги Фармонига амалий жавобимиз, деб ўйлайман.

Рашид АСЛОНОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

ГУЛ ТИМСОЛИДАГИ ТИКАНЛАР

Фарзандни вояга етказиб, элга қўшган оналар учун фарзанди тўғрисида теварак-атрофдан, қўни-қўшнилар, маҳалладошларидан: «Фалончининг ўғли мўмин-қобил, ақлли, фалон жойда ишлайди» деган яхши гаплар кифоя. Бу она учун катта мукофот, зеро, бундай гапларни эшитган онанинг бағри тоғдай ўсади, кўзларига севинч ёшлари қалқийди.

Қанийди, ҳамма фарзандлар ҳам шу нозик туйғуларни тушуниб етса. Афсуски, орамизда бу туйғуларни тушунмайдиган, тушунишни истамайдиганлар ҳам учраб туради.

Маликработ қўрғонида яшовчи, 1967 йили туғилган Ботир Рўзиев ўттиз ёшдан ошган бўлишига қарамай, бирор-бир ҳунарнинг бошини ушламади, ҳеч қаерда ишламади, шериги Салим билан ҳамқишлоғи Облоқулов Хайруллонинг Тошкент шаҳридаги тиббиёт олийгоҳида ўқиётган қизига жўнатаётган, ичида жами 3817 сўмлик нарсалари бўлган сумкаларини ўғирлагани учун қора курсига ўтирди.

Навоий шаҳрида яшовчи 22 ёшли Чижиков Алексей эса 65-70 ёшли ота-онасининг ёлғиз фарзанди. У ўзи билан қайддан ўтмасдан яшаб турган Татьяна Муҳиддинованинг уйига кириб, унинг йўқлигидан фойдаланиб, 100.000 сўмлик кийим-кечак ва рўзғор буюмларини ўғирлаб кетган.

Яна бир ёлғиз фарзанд, эндигина 17 ёшга кирган Руслан Батиршин 1998 йил 21 декабр куни маст ҳолда Татьяна Карпенконинг номусига тегиб, жиноят содир этган. Бу ноқобил фарзандни отасиз катта қилган онанинг суддаги аҳволини изоҳлашга ҳожат бўлмаса керак.

Мен юқорида иш давомида ўзим дуч келган хотин-қизларнинг шахсий эркинлиги, моддий ва маънавий манфаатларига қарши қилинган жиноятлардан айрим мисоллар келтирдим. Табиийки, жиноятчилар суд ҳукмига кўра тегишли жазоларини олдилар.

Маълумотларга назар ташлайдиган бўлсак, шу йилнинг биринчи чорагида хотин-қизлар томонидан турли жиноятлар содир этилганига ҳам гувоҳ бўламиз. «Навоийазот» ишчиси, 3 нафар фарзанднинг онаси Н.Қобилова, бир нафар фарзанднинг онаси М.Жалолова, олий маълумотли Р.Холниёзова, Т.Ҳасанова, шаҳар уй-жойдан фойдаланиш идоралари хизматчиси Т.Жабборова, 1970 йили туғилган Ф.Мансурова, 2 нафар фарзанднинг онаси Г.Шерматова, В.Салимовалар турли даражадаги жиноятларни содир этганликлари учун суд ҳукмига кўра жиноий жавобгарликка тортилдилар.

Бу тоифа жиноятлар орасида В.Салимованинг жиноий қилмиши ҳеч бир қолипга сиғмайди. У шу йил 14 январ куни ўз уйида жазмани билан ичиб, тинчлигини бузгани учун танбеҳ берган, тартибга чақирган 80 ёшли отаси Солиев Саидга қўл кўтарди, унга тан жароҳати етказади. 5 нафар фарзанднинг онаси Ф.Бекметова ўзини вилоят ижтимоий таъминот бўлими ходими деб таништириб, шаҳарда яшовчи нафақахўрлар Л,Шербинина, Е.Данилин, А.Фимушкина, эр-хотин Юрий ва Антонина Сориналарнинг ишончига кириб, фирибгарлик билан уларнинг мулкини ўғирлайди. С.Ашурова ўзи ҳар доим кириб-чиқиб, рўзғор буюмларини алмашиб юрувчи «ён қўшни-жон қўшниси» Т.Раҳимованинг 50 минг сўмлик тилла тақинчоқларини ўмариб, кўзини «лўқ» қилиб, олмадим деб турганига нима дейсиз. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари ёрдамида бу буюмлар топилди ва эгасига қайтарилди.

1967 йили туғилган, 2 нафар фарзанднинг онаси Зулфия Ҳамраева Бухоро вилояти Қоракўл туманидан ишга жойлашиш мақсадида Навоий шаҳрига келганда, янгаси Матлуба Ҳамраеванинг уйидан бошпана топди. Хонадон соҳибаси уйи тор бўлса-да, кўнглини кенг қилиб, 2 боласи билан ёрдам сўраган Зулфияга уйидан жой берди. Ётоқхона олгунча у 2-3 ой шу хонадонда болалари билан яшади. Ётоқхона олгач, янгасининг яхшиликларини ўзига хос «йўл» билан қайтармоқчи бўлди. Салим исмли таниши билан келиб 57 минг сўмлик рангли телевизорни, видеомагнитафон ва бошқа жами 91 минг сўмлик мулкни «гумдон» қилди...

Бугунги кунда аёлларга кўрсатилаётган ҳурмат-эътибор, эъзозу эътироф нуқтаи назаридан юқорида номлари қайд этилган кимсаларнинг қилмишларига назар ташласак, уларни она, севимли ёр ёки опа, сингил дейишга тил айланмайди. Муқаддас аёл номига доғ тушираётган, нафс балосига учиб, тўғри йўлдан адашган бундай жиноятчиларга аёлга хос назокат, нафосат, ҳаёю иффат бегонадир. Шу боис уларни гул тимсолидаги тиканлар десак тўғрироқ бўлади.

Юсуф МУСАЕВ,
Навоий шаҳар прокурорининг катта ёрдамчиси, адлия маслаҳатчиси

ФҲДЁ ҳаётидан

ОИЛА – БАХТ БЕШИГИ

Мамлакатимизда кунларнинг салмоғи йилларга тенглашиб бормоқда. Иқтисодийислоҳотларимиз, ютуқларимизни маънавият соҳасидаги фаолиятимиз тўлдирмоқда.

Юртбошимиз «Юртимнинг ҳар бир боласи ўзимнинг болаларим. Болаларимни ҳеч кимга бермайман», «Аёлларимизни ҳурмат қилайлик, эъзозлайлик. Бу фоний дунёда оналаримизни бошимизга кўтарайлик...» дейдилар. Демакким, бизнинг бугунги вазифамиз юртбошимиз атрофида маҳкам жипслашиб, болаларимиз бахти учун яшамоқ, ишламоқдир. Болаларнинг бахт-саодати эса бевосита оила билан боғлиқдир.

Оилавий муносабатлар бугун пайдо бўлган эмас. Оилага ота-боболаримиз ҳам алоҳида муносабатда бўлиб келганлар. Масалан, келин-куёв танлашда томонлар бир-бирининг насл-насабини сўраб-суриштириши, ота-оналар розилиги билан унаштириш, урф-одатлар билан тўй қилиш ва бошқа анъаналар шарқона бўлиб, уларнинг кўп жиҳатлари бугунги кунда ҳам биз учун ибрат мактабидир.

Оила қуриш, уни асраб-авайлаш барчанинг эзгу хоҳиши. Лекин бунга эришиш, пировардида бахтиёр бўлиш учун ёшлардан фақат ҳис-туйғу ва эҳтиросларга берилиб эмас, балки ақлий мушоҳада билан катталар ўгити-ю, қадриятларга ҳурмат билан, қонунларга ҳурмат ва итоат билан ёндашмоқликни талаб этади.

Ҳаётда ана шундай мезонларга амал қилган ҳолда яшаб, бахтли-саодатли ҳаёт кечирганлар ва кечираётганлар жуда кўпчилик. Биз ФҲДЁ ходимларининг юксак бурчларимиздан бири уларни ёшларга ибрат қилиб кўрсата олишдир. Шу мақсадда ўтказаётган тадбирларимиз элга манзур бўлаётганидан хурсандмиз.

Яқинда Тошкент шаҳар адлия бошқармаси томонидан Аёллар йилига бағишлаб Тошкент шаҳридаги 1-сонли Никоҳ уйида «Бахт уйи - бахтга қадам маскани» мавзусида катта тадбир бўлиб ўтди. Қутлуғ даргоҳ ташкил этилганлигининг 35 йиллиги муносабати билан уч авлод учрашуви ҳақиқий байрамга айланиб кетди. Худди шу Никоҳ уйида бундан 20-35 йил илгари қонуний никоҳлари қайд этилган, ҳозирда пиру бадавлат, ували-жували бўлиб яшаб келаётган отахону онахонлар кечанинг энг азиз меҳмонлари бўлишди.

Турмуш қурганларига 35 йил тўлган фуқаролар Асқар ака Исамуҳамедов ва Холида ая Тошпўлатовалар шаҳримизнинг Яккасарой туманида истиқомат қиладилар. Ўн бир нафар фарзандни тарбиялаб вояга етказган бахтли отахон ва онахон ҳозирда 30 нафар невара ҳамда 8 нафар эваранинг бобоси ва бувисидирлар. Эътиборга лойиқ жойи шундаки, уларнинг барча фарзандлари ҳам худди шу Никоҳ уйида қонуний никоҳдан ўтиб, бахтли-саодатли яшаётган инсонлардир. Шайҳонтоҳур туманида яшовчи Шарифжон ака Ҳамроев ва Озода опа Ҳамроевалар шаънига ҳам шундай илиқ сўзлар айтиш мумкин.

А.Икромов туманида истиқомат қилаётган Шарофиддин ака Исмоилов билан Саида опа Абдураҳмоноваларнинг 30 йиллик, Искандар ака Мавлеев билан Муҳаббат опа Шокаримоваларнинг 25 йиллик тўйлари ҳам байрам тантаналарига уланиб кетди.

Ўтган 35 йил давомида ушбу Бахт маскани 150.000 келин-куёвнинг никоҳини қонуний расмийлаштирди. Бахт уйининг ўттиз беш йиллиги нишонланаётган тантана кунида яна икки жуфт бахтиёр ёшлар никоҳдан ўтиб, байрамга ўзгача файз киритдилар.

Анжуманда уч авлод вакиллари мустақил давлатимизнинг инсонпарвар қонунлари, Президентимизнинг оилага, аёлларга Ўзбекистон халқининг ҳар бир фуқаросига кўрсатаётган ғамхўрлиги ва уларнинг манфаатлари йўлида қабул қилинаётган қарорлар ва фармону фармойишлар хусусида тўлқинланиб гапирдилар. ФҲДЁ бўлимлари тизимида узоқ йиллар самарали хизмат қилган бир гуруҳ ходимлар ва фахрийларга Тошкент шаҳар адлия бошқармасининг эсдалик совғалари топширилди.

Бундай тадбирларни ўтказишдан мақсадимиз албатта халқимизнинг эртанги куни, орзу ва умиди бўлган ёш фуқароларнинг никоҳ борасидаги ҳуқуқий маданиятини юксалтиришдир. Шу мақсад йўлида биз ФҲДЁ ходимлари куч-ғайратимизни билим ва тажрибамизни аямаймиз.

Гулнора ИНОМЖОНОВА,
Тошкент шаҳар адлия бошқармаси бошлиғи ўринбосари

Ҳар бир юртнинг фуқароси ўзининг шу ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжат - паспорти билан фахрланади. Ўзбекистонимиз мустақилликка эришгач, паспорт тизимини янгилаш, Ўзбекистон фуқаросига шу давлатнинг ўз паспортини топшириш энг муҳим ишлардан бири бўлди. Бир неча йил давомида шу шарафли вазифа адо этиб келинмоқда. Яқинда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 38-Ф сонли фармойиши эълон қилингач, бу борада олиб борилаётган ишлар кўлами янада жонланиб кетди. Мухбиримиз Тошкент вилояти, Янгийўл туман прокурори, адлия маслаҳатчиси Фарҳод ҒОФУРОВ билан шу ҳақда суҳбатлашди.

Шу куннинг мавзуси

ПАСПОРТ ФУҚАРОЛИК ФАХРИДИР

Республиканинг барча ҳудудларидаги каби бизнинг туманимиз ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралари ҳам шу фармон ва Тошкент вилояти ҳокимининг 26-сонли «Давлат бошқарув органлари, ташкилотлар, муассасалар ва корхоналар раҳбарларини паспорт режимига ҳамда хорижий фуқароларнинг туриш қоидаларига риоя қилиш юзасидан масъулиятни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармойишини бажариш борасида туман ҳокимияти билан ҳамкорликда бир қатор чора-тадбирлар белгилаб, уларнинг ижросини таъмин этаётирлар.

Туманда давлат бошқарув органлари ва жамоат ташкилотларининг паспорт режимига ва хорижий фуқароларнинг Янгийўл туманида туриш қоидаларига риоя қилиш билан боғлиқ фаолиятини мувофиқлаштирувчи гуруҳ тузилди. Туман ИИБ бошлиғи А.Айдаров раҳбар этиб тайинланган, туман ҳокими муовини Б.Тўраев, туман прокурорининг муовини Т.Тиллаев, туман ИИБ бошлиғи ўринбосари Б.Холматов ва бошқалар аъзо бўлган ушбу гуруҳ шу куннинг талабига жавоб берадиган тадбирлар режасини ишлаб чиқишди.

Паспорт тизимига хорижий фуқароларнинг ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг Ўзбекистон Республикасига келишлари, истиқомат қилишлари, кетишлари ва транзит ўтишлари жараёнида амалдаги қонун ва қоидаларга қатъий риоя этишлари назорат қилиб борилади. Бу тартибларни бузган хорижий фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахсларга нисбатан қонунда белгиланган чоралар қўлланилади, нотинч ҳудудлардан келган МДҲ фуқаролари, хорижий фуқаролар, фуқаролиги бўлмаган шахслар ва террористик гуруҳ аъзоари аниқланади. Чет эл фирмалари, қўшма корхоналар, чет эл фуқароларига хусусий мулк сифатида тегишли бўлган автоулов воситалари текширишдан ўтказилади. Ана шу қонунийликни таъминлашни кучайтириш борасида 10 та ишчи гуруҳи туздик. Айни кунларда бу гуруҳлар туман ИИБ бошлиғи А.Айдаров томонидан тасдиқланган жадвал асосида иш олиб бормоқда.

Чора-тадбирлар давомида туман ҳудудида 6561 нафар фуқаролар текширилди, паспорт қоидаларига риоя қилмасдан юрган 235 нафар Ўзбекистон фуқаролари аниқланди. Уларга Ўзбекистон Республикаси Маъмурий Жиноят Кодексининг 223-модда 1-қисми билан баённомалар тузилди. Жарималар миқдори эса 152800 сўмни ташкил этди.

МДҲ фуқароларининг юртимизда ноқонуний яшаётганликларини аниқлаш борасида тадбирлар ўтказилиб, туман ҳудудида жойлашган Қўшёғоч фуқаролар йиғини, Ли Сергей кўчасида Тожикистон Республикаси фуқаролари С.Сафаров ва 7 нафар оила аъзолари, Ш.Сафаров 4 нафар оила аъзоси, М.Назимов 5 оила аъзоси билан, Р.Муродов 8 нафар оила аъзоси билан, Қозоғистон Республикаси фуқароси Н.Насипов, Арманистон Республикаси фуқароси Л.Погосянлар республикамиз ҳудудидан божхона масканлари орқали чиқариб юборилди.

Турли республикалардан келиб юрган бир неча фуқаролар дарбадарликда гумон қилиниб, уларнинг ёнида шахсини тасдиқловчи ҳужжатлари бўлмаганлиги учун Тошкент вилояти ИИБ қошидаги қабул қилиш ва тарқатиш муассасасига юборилди.

Туман ҳудудида жойлашган ташкилот, корхона раҳбарлари томонидан ишга қабул қилинганларнинг рўйхатдан ўтганлиги ва паспортлар ҳақида маълумотлари тўлиқ ва тўғри ёзилгани, рўйхатдан ўтмасдан ишлаётган МДҲ фуқароларини аниқлаш мақсадида ОПК Ўз МЭИ корхонасида текшириш ўтказилганда ноқонуний ҳаракатлар борлиги аниқланди. Тумандаги мактаблар текширувида ҳам шундай ҳол содир бўлди ва қонун йўли билан белгиланган чоралар кўрилди.

Янгийўл туманида яшаш учун рўйхатдан ўтган, фуқаролиги бўлмаган шахслар ва чет эл фуқаролари участка нозирлари ҳамда паспорт бўлинмаси ходимлари томонидан назорат остига олинди.

Паспорт режимини текшириш жараёнида «Ҳизбут таҳрир» гуруҳига дахлдор 3 нафар шахс аниқланди. Уларга нисбатан жиноий иш қўзғатилди.

Туман ҳокимияти кам таъминланган оилалар, ногиронларга паспортларни бепул олишлари учун маълум миқдорда пул маблағи ажратиб турибди.

Фуқаролик фахри бўлган паспорт тизимида олиб бориладиган ишлар самарасини янада ошириш учун биз ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ходимлари кенг жамоатчилик билан ҳамкорликда амалий ишларни давом эттирамиз.

Суҳбатдош: Салима ҚИЛИЧЕВА

Хоразм вилояти Питнак шаҳар ИИБ паспорт хизмати бошлиғи, милиция катта лейтенанти Давлат Матёқубов (суратда) 1993 йилда Тошкент Давлат чет тиллар институтини тамомлаб, акалари изидан бориб, ички ишлар хизматига ишга кирди. Ўтган давр мобайнида ўзининг сергаклиги, зийраклиги ва меҳнаткашлиги билан нафақат жамоада, балки кенг жамоатчилик орасида ҳам ҳурмат қозонди.

Саъдулла БОБО олган сурат.

ОШКОРА МУЛОҚОТ

Бухоро вилоят прокуратураси ходимлари ўтаётган ҳар бир куннинг мазмунли бўлиши, жиноятчиликнинг камайиши йўлида турли тадбир ва учрашувлар ўтказишмоқда.

Бухоро вилоят прокурори, адлия катта маслаҳатчиси Рамазон Пўлатов Вобкент тумани прокуратурасида фуқароларни қабул қилди. М.Азизова, С.Ибрагимова, М.Ражабова, Н.Азимова сингари хотин-қизлар уй-жой муаммолари, коммунал хизматдаги нуқсонлар тўғрисида, Чернобил АЭСи ногирони К.Очилов, меҳнат ва уруш фахрийси С.Рўзиевлар ўзларига берилган имтиёзлардан баъзи мансабдор шахслар айби билан фойдалана олмаётганликлари тўғрисида гапирдилар. Р.Пўлатов қонун доирасида уларга жавоб берди.

Учрашувда вилоят прокурори Олий Мажлиснинг XIV сессияси мамлакат ҳаётида туб йўналишларни белгилаб бергани ва Президентимиз Ислом Каримовнинг сессияда қилган маърузаси ҳақида тўхталди. Шунингдек, фуқароларнинг ўз-ўзини бошқарув органи раҳбарлари - «Дўстлик» маҳалла раиси Ш.Жамилов, «Халач» қишлоқ фуқаролар йиғини раиси Ю.Рўзиев, «Харгўш» қишлоқ фуқаролар йиғини раиси К.Мухторовларнинг кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам хусусидаги саволларига атрофлича жавоб берди.

Вилоят прокурори билан бўлган мулоқотда туман ҳокими, Олий Мажлис депутати М.Эсонов сўзга чиқди. Шу куни қатор жамоа хўжаликлари ва ташкилотларда ўтган учрашувларда туман прокурори, адлия кичик маслаҳатчиси У.Султонов, вилоят прокурорининг тарғибот-ташвиқот ишлари бўйича катта ёрдамчиси М.Муҳаммедовлар ҳам қатнашишди.

Ўз мухбиримиз.

Прокурор минбари

ҲУКМЛАР ОДИЛОНА БЎЛСА...

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ва бугунги кунда дунё тан олаётган улуғ ишлар Андижон вилояти прокуратураси ходимлари фаолиятига бевосита ижобий таъсир кўрсатмоқда Президент Фармонлари ижросини таъминлаш, инсон ҳуқуқларини ҳимоялаш, фуқароларни асоссиз ҳибсга олишга йўл қўймаслик тадбирларини оғишмай амалга ошираётган вилоят прокуратураси диний-экстремистик ғояларни олдини олиш, ёшларни ватанпарварлик, ўз Президенти ва миллатига садоқат руҳида тарбиялашни ўзининг долзарб вазифаси деб билади.

Ҳаммамизга маълумки, «Хотирлаш ва қадрлаш куни» муносабати билан Амнистия эълон қилинди. Агрессия ва шунга ўхшаган жиноят, жумладан, ўта оғир жиноятлар, терроризм, диний адоват қўзғатиш, Республика Конституциясига тажовуз қилиш, бу тоифадагилар амнистияга тушмайди ва буларга амнистия қўлланилмайди. Президентимизнинг авф этиш тўғрисидаги Фармонидан кейин фуқаро расмий огоҳлантирилиб, жавобгарликдан озод қилинди. Аёллар ва ёшлар ўртасидаги муносабатларга алоҳида эътибор бериш лозим деб ўйлайман. Биз жазо ўташ жойларидан озод бўлиб келган шахсларни ишга жойлаштириш ҳамда ижтимоий яшаш кафолатларини назоратга олиш ва улар томонидан такроран жиноят содир қилинмаслиги чора-тадбирларини амалга ошириб боришга алоҳида эътибор бераяпмиз. Шунингдек, оғир ва ўта оғир жиноятларнинг олдини олиш борасида халқ ўртасида тарғибот ишлари олиб борилмоқда. Олий Мажлиснинг XIV сессиясида Президентимизнинг «Ўзбекистон - XXI асрга интилмоқда» мавзуида сўзлаган нутқларидан келиб чиқиб, тегишли тадбирлар ишлаб чиқилди. Жумладан, жамиятда барқарорлик, тинчлик, миллатлараро тотувликни, сарҳадларимизнинг даҳлсизлигини, мамлакатимиз ҳудудий яхлитлигини таъминлаш, аҳолининг сиёсий фаоллигини ошириш борасида, халқ турмуш даражасини изчил ва барқарор ўсиши, аҳолини ижтимоий ҳимоялашда қонунчиликни мустаҳкамлаш борасида қатор тадбирларни амалга оширишга ҳаракат қилаяпмиз.

Баъзи кишиларимиз прокуратура ходимларини фақат қонунга маҳкам ёпишиб оладилару, одамлар қалбига қулоқ солмайдилар, деб шаъма қилиб қўядилар. Бу нодуруст тушунча. Прокуратурада ўтирган кишилар орасида инсонни, инсоний туйғуларни ҳис қилабиладиган, унинг қалбини тушунадиган кишилар кўп. Прокуратура ходимлари энди камол топиб келаётган кишиларни билиб-билмай, тўғридан-тўғри жазога тортишни асло раво кўрмайдилар. Кимдир арзимаган жиноятни содир этган бўлса ёки қўшимча жиноят қилганида унга қўшимча айбловларни юклаб, дарров ишини суд ҳайъатига оширавермаймиз. Масалан, вояга етмаганлар билан ишлаш чоғида кўпгина жиноят турлари ҳаёт тақозоси билан содир этилганлигини ҳис қилиб, ишни дарров судга оширмасдан, уни ҳар томонлама ўрганишга ҳаракат қилганмиз.

Республика Олий судининг пленумларида бу борада таниқли қонуншуносларимизнинг бир қанча фойдали фикр-мулоҳазалари билдириб ўтилган. Биз бир кунлик ёки ўн йиллик тажрибадан келиб чиқмасдан, узоқ йиллик тажрибаларга таянишга ҳаракат қиламиз. Бир қарорга келишдан олдин инсон тақдирини ўйлаймиз. Жиноятга сабаб бўлувчи муаммоларини очишда илм-фанимиз ютуқлари ва кўрсатмаларига ҳам таянамиз. Кейинги пайтларда оилада, боғчаларда ва ўрта мактаб дарсларида ҳуқуқий билимларни дунёвий илмларга боғлаб чуқур ўргатишга тўғри келаяпти. Кўпчиликка маълумки, дунёнинг ривожланган мамлакатларидаги мактаб ва университетларда биринчи ўринда мамлакат тарихи, ҳуқуқ ва жисмоний тарбия илмига биринчи даражали аҳамият берилади. Бу бежиз эмас, албатта.

Президентимиз Ислом Абдуғаниевич Каримов ўз маърузаларидан бирида: «Қўшнисининг боғидан бир челак узум олиб ёки дазмолни сўрамай олиб чиққан одамни ўғри деб, жиноий иш қўзғашлик асло бугунги ҳаётимизга тўғри келмайди. Биз аслида катта жиноятларга қўл урган ўғриларни енгил-елпи қараб, қонунга хилоф равишдаги ишларга бефарқроқ қараймиз» деган эдилар. Қанчалик доно фикрлар. Иқтисодий босқичлардан ўтилаётган бугунги кунларда биз кимдир арзимаган ишга билиб-билмай қўл уриб, жиноий жавобгарликка тортилиши керак бўлиб қолса, уларни ойлаб сўроқ қилиб ўтирмасдан суд залигача бўлган жараённи қисқартиришимиз ёки жиноят даражасини тезда аниқлаб, келиштирув йўли билан озод этишимиз ҳам мумкин.

Андижон вилоятига келсак, жиноятларнинг олдини олиш борасида бизлар биринчи навбатда ота-оналар мактаб ва бошқа илм масканлари ҳамда жойлардаги маҳалла фаоллари, оқсоқоллари билан ҳамкорликда иш олиб бораётирмиз.

Айрим фуқароларнинг ақидапарастчилик ҳаракатларига аралашиб қолишлигининг сабаблари текширилганда, ҳақиқатан бу ишнинг бошида чет элларда ватангадолик қилиб юрган, ақидапарастликни билиб-билмай ўзларига йўл тутган кимсалар таъсирида адашувлар бўлганлиги аниқланди.

Шуни ҳам айтиш лозимки, бундай ишларга қўл урган, адашган кимсалар қилган ишларидан пушаймон бўлиб, тавбаларига таяниб, ўз халқи олдида бош эгиб, кечирим сўраб тавба қилмоқдалар. Биз бу каби «тавбачиларни» доимо кейинчалик ҳам йиллар давомида назоратга олиб, уларни тўғри йўлга бошлаш учун муҳим тадбирлар тузиб чиқдик. Шу асосда уларнинг иш билан таъминланишини ҳам режа асосида олиб боришликни мақсад қилдик.

Мен кўп йиллик тажрибам нуқтаи назаридан газетхонларга икки воқеани айтишни истардим. Биринчидан, ўз мансабига мувофиқ билими билан инсон дунёсига фойда келтирмоққа тиришган, тўғри ҳукм чиқаришга интиладиган ҳуқуқшунослар инсонлар олқишига ва Оллоҳнинг буюк раҳматига эришмоқни истасалар, қонунни нафс балосига қурбон этмасликлари лозим. Қайси бир қонун ҳимоячиси халқ манфаатини ҳимоя қилиш ўрнига порахўрликка йўл очиб, халқнинг ҳақига нодонларча хиёнат қилар эканлар - бундай кишиларни қонун ҳимоячилари деб бўлмайди.

Иккинчидан, қайси бир ҳукм чиқарувчи шахс бугунги мустақиллик кунимизнинг вазифаларини яхши тушуниб етмасдан, чиқарилаётган қонунлардан жиддий хулоса чиқармасалар ҳуқуқшуносман демасдан бу соҳадан чиқиб кетишлари мақбулдир.

Бугунги кунда республикамиз матбуоти, Адлия вазирлиги, Прокуратура, Олий суд ва Ички ишлар вазирлигининг нашрларини мунтазам олиб ўқимайдиган ҳамкасбларимиз борлигини кўриб ачинаман. Биз ҳар бир жиноий ишни одилона ҳал этиб, иложи бўлса матбуот саҳифалари орқали халқни хабардор қилиб борсак, ўз вазифамизни тўғри бажараётган бўламиз, деб ўйлайман.

Абдуғофир МИРЗАЕВ,
Андижон вилояти прокурорининг биринчи ўринбосари

Ҳукм ўқилди

ҲАСАДНИНГ ПАЙИ ҚИРҚИЛГАНДА...

Улар худди Тарас Булба билан Остапдай қучоқлашиб кўришишди, ҳол-аҳвол сўрашишди. Кейин одат бўйича дастурхон атрофида тиз чўкиб, дуога қўл очишдан олдин, мутлақо кутилмаганда, ота ўғлининг билагидан маҳкам қисиб, катта ҳовли ўртасидаги ток сўриси тагига бошлади:

- Қани, буёққа юр-чи, мен сени бир кўрай...

Ўғил: «Отам мени тоза соғинибдилар-да» деган ўйда унга эргашди. Бир йилдан бери фарзандининг йўлига кўз тикиб ўтирган онанинг қувончи чексиз. Ахир, она меҳри, соғинчидан устун келадиган туйғу бормиди бу дунёда? У шошганча ошхонага кириб, кўзадаги қатиқни олиб чиқди. Қараса, ўғли ишком тагига қараб кетаяпти.

- Ҳой болам, йўлдан келгансан, қатиқ ичиб ол.

- Шошманг ая, ҳозир... дадам бир нима деяптилар...

Ота ишком тагига келгач, жиддий тарзда калта қирқилган мошгурунч мўйлабини силаб, кўзлари чақнаганча деди:

- Қани, Азамат, мен сени ўқишларда нималарга ўрганганингни бир кўриб қўяй. Қан, қани, ўғлим...

- Ҳой, ҳой, отаси, бола йўлдан келганда бундоқ кутиб олмайдилар. У чарчаган... тағин бир балони бошламанг, - хотин жавраганча қолаверди. Азамат отасининг мақсадини тушунди. Курашиб кўрмоқчи. Ахир, ўғил жисмоний тарбия институтининг кураш бўлимини тугатиб келди-да. Ўғил дарров костюмини ечиб, ток поясига илди. Енгини шимарди. Сал энгашиб отасига деди:

- Дада, балки бугунча курашмай қўя қолармиз. Аям хафа бўлаяптилар...

- Э, ўғил боламисан, ўзинг... Қани, кучингни кўрсат. Агар йиқилсанг, ўша диплом берганингни лаънатлайман. Бошқатдан ўқиб келасан. Келишдикми?

- Келишдик, - ўғил ночор кўнди.

Энди чинакамига Гоголнинг қаҳрамонларига ўхшаб кетишганди... Улар олиша кетдилар. Орада Азамат туфлисини ечиб ташлади. Шими почасини қайириб, ялангоёқ бўлиб олди. Ота эса оқ яктакда. Оёғидаги этикни ечди, ўғлимнинг оёғини босиб олмай, дея аяди чоғи.

Бел олишиш анчайин давом этди. Қулай вазиятни топиб, Азамат отани бир кўтарди-ю, зарб билан ерга урмоқчига ўхшаб оҳиста ерга босди. Отаси «Ёпирай!» деб юборди.

- Дада, барибир енгиласиз, дегандим-ку! - хижолат чека бошлади бола.

- Э, баракалла! Қойилман ўғлим. Ўқишларинг бекор кетмабди.

Ота мамнун, лекин йиқилган курашга тўймас, деганларича бор экан. У суҳбат асносида кутилмаганда ўғлини бир қучоқлаб олди-ю, осмонга ирғита туриб, ерга босди: «Ўғлим, мана бундоқ йиқитиш керак. Сен бўлсанг, авайлаб, пайпаслаб қўйдинг! Ота-бола қаҳқаҳлаб кулиб юборишди. Ювинишиб-таранишиб, айвонга чиқишди. Одатга кўра фотиҳа ўқилиб, чой ичилди.

- Э, ўғлим, полвон деганни доимо темирдай бўлиши керак. Эски кавушдаймас...

Уларни четдан кузатиб ўтирган кишининг шу тобда хаёлидан нималар ўтмайди, дейсиз. Ахир, ҳавас ҳам, ҳасад ҳам одам боласига хоску! «Нима учун менинг хонадонимда бундай оқибат, меҳр йўқ?» деб ич-ичидан эзилганлар ҳам бўлади. Азал-азалдан инсон қонида ҳавас билан ҳасад олишади. Ўзини енгган одам эса ҳасадга бўйин бермайди, аксинча бўлганда...

Ғурумсарой Наманган вилоятининг поп туманидаги энг хушманзара, мевазор боғлар маскани. Бу гўшада туғилган Салимхон Нишонов биронта олий ўқув юртида ўқиган эмас. Фақат уч марта жиноят қилиб, қамалиб чиққан, холос. Уч марта судланган киши анча хушёр тортиши, кейинги тақдири ҳақида бош қотириши лозим, аслида.

Ота-она соғинчи уни Пахтақайнар қишлоғига бошлади. Ундан ўта туриб эътибори Шерқурбонвали қабристони яқинидаги ўтлоқда ўтлаб юрган молларга тушди. Автобусдан тушиб, йўл-йўлакай танишган Аъзам Жунаев деган йигит билан тўғри чойхонага кириб борди. «Ота-онани кўриш бўлса, бир гап бўлар. Аввал хумордан чиқиш керак», деган фикр ўтди унинг кўнглидан...

Йигитлар чойхонадан чиқишганда кеч бўлиб қолган эди. Салимхон қабристон томонга юрди. Қорамолларни эгалари олиб кетмабди. Ҳайрон бўлди. Ҳозир фалон пул турадиган сигир-бузоқни қаровсиз қолдирадиган пайтми? Салимхон бир бош новвос билан уч бош сигирни арқондан бўшатиб, йўловчи машинада Кўқонга олиб кетаётганда молларнинг эгаси Мамадали Саидғаниев иссиқ уйда пишиллаб ухлаб ётарди. Мамадали молларининг ўғирланганига ишонч ҳосил қилганида орадан анча вақт ўтган эди.

Кейинги пайтларда ўқиш, касб-ҳунар ўрганиш ўрнига мол ўғирлашга ружу қўйган айрим ёшлар тез-тез учраб турибди. Одатда шаҳарда автомашина ўғирланса, ёка ушлайдилар. Қишлоқда мол ўғирланса, таажжубланадилар, ўғрини қарғаб, лаънатлайдилар. Қарғиш, лаънат ўз йўлига-ю, лекин қонун кучини кўрсатсагина ўғрининг таноби тортилади. Бўлмаса, ёши элликка яқинлашганда Раҳматали Пўлатов мол ўғриси бўлармиди? Поп туманининг Санг қишлоғилик бу киши Абдуғаффор Эргашев ҳамда Қаюмжон Эсоновлар билан «тенг шерикчилик»ка чиқди. Поплик шериклар кундузи соат ўн иккиларда Санг қишлоғи, «Сирдарё» жамоа хўжалигига қарашли даладаги 90 минг сўмлик икки бош қорамолни ўғирлашди. Эртаси куни Поп тумани Навбаҳор бозорига олиб кетишаётганда ички ишлар ходимлари уларни қўлга олишди.

Ҳасаднинг пайи қирқилган жойда мулоҳаза, фикр қанот ёзади. Дунё нега шундай яралган? Нима учун одам боласига икки хислат эш бўлган: бири - ҳалоллик, иккинчиси - ҳаром-хариш яшаш.

Ҳалоллик, соғлом турмуш - Азаматга хос. У Тошкентдан институтни тамомлаб, жисмоний тарбия ўқитувчиси бўлиб, қишлоғига қайтиб келди. Далани соғинган экан. Азонлаб уйқудан турди-ю, наридан бери нонушта қилганча, отасига эргашди. Ота-бола чавандозлар отларини елдириб, дала йўлидан боришаётир. Улар ортидан ҳамқишлоқлари ҳавас билан қараб қолишди.

Ҳаёт экан-да. Биров саҳарлаб далада ишлайди, ризқ-рўз яратади. Ҳалол йўлдан тойган бошқа бир кимса ўғирликка қўл уради. Агар эътибор берган бўлсангиз, оқшом чоғлари нофармон осмон бағрида ғужғон ўйнаган маржон юлдузлар сирлашишаётганга ўхшайди. Одам боласи ана шу сирли коинот синоатларини билишга интилади... Ҳа, биз учқур хаёлларга берилиб, кўпинча ёнгинамизда нималар бўлаётганлигини сезмай, кўрмай қоламиз. Эътиборсизлик, ғафлат, лоқайдлик баъзида хиёнатга тенг бўлиб чиқади.

Донолар айтадилар: «Улуғ кишилар осмондан тушмайдилар. Балки онадан туғилиб, вояга етадилар, тарбияланадилар». Азиз ота-оналар, фарзандларингиз тарбиясига жиддий қаранг, уларни бекор қўйманг, ишласинлар, ўқисинлар, касбу ҳунар эгалласинлар деймиз. Халқимиз илмли, ҳунарли кишиларни қадрлайди. Шундай экан, хиёнатнинг пайини қирқайлик, диёнатни эса доимо ёд этайлик.

Қурбонбой КАНАЕВ,
Поп туман суди раиси

Кўрдингизми, ўқидингизми?

ШАРҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

Тарихий-ҳуқуқий лавҳалар». Тошкент, «Ижтимоий фикр», 1998

Ғарблик сиёсий арбоблардан бири бундан қарийб уч аср олдин демократияга таъриф бериб, уни чиқиб келаётган Қуёшга менгзаган эди. Инсоният ўз тараққиёти мобайнида эришган олий қадриятлардан ҳисобланмиш демократия ва инсон ҳуқуқлари Истиқлол шарофати билан миллий ўзбек давлатчилигининг тараққиётида етакчи мезонлар сифатида қабул қилинди. Айни пайтда халқимизга хос улуғ хислатлар, юксак қадриятларнинг тикланиб бораётгани, янги мазмун ва моҳият билан тўлдирилаётгани юксак ривожланган мамлакатлар давлатчилик маданиятига уйғунлиги билан ғоятда эътиборлидир.

Қадимий Турон, Мовароуннаҳр, Туркистон ҳудудида тарихда равнақ топган давлатлар - қарийб уч минг йиллик тарихга эга қадимий анъаналаримиз жаҳон давлатчилик маданияти ривожида теран ва ёрқин из қолдирган. Бой давлатчилик ҳамда ҳуқуқий меросимиз, миллий мафкурамиз, халқимизнинг урф-одат ва удумлари, шарқона турмуш тарзимиздан келиб чиқиб, демократия ва инсон ҳуқуқларини тушуниш, ҳуқуқий-демократик давлат қуришда ана шу қадриятларга асосланиш бугунги кунда устувор вазифа ҳисобланади. Кейинги пайтларда ушбу ғояни кенг тарғиб ва таҳлил қилишга бағишланган асарлар юзага келаётир. Таниқли ҳуқуқшунос олимлар А.Саидов ва А.Жузжоний қаламига мансуб «Шарқ ва инсон ҳуқуқлари: тарихий-ҳуқуқий лавҳалар» китоби ана шундай кенг қамровли, чуқур тадқиқотлар сирасидандир.

Тадқиқот аввалида муаллифлар «Ҳуқуқий ислоҳотлар: ўзбекона ёндашувнинг ўзига хос хусусиятлари» ҳақида мулоҳаза юритадилар. Китоб мундарижасидан ҳам тадқиқотнинг салмоғини, унда кўтарилган масалаларнинг долзарблигини, мавзулар кўлами нақадар кенглигини кузатиш мумкин. Чунончи, «Исломга қадар Ўзбекистон ҳудудида инсон ҳуқуқлари», «Ислом давлатчилиги талимотида инсон ҳуқуқлари», «Шариат - адолатга асосланган ҳуқуқий тизим», «Шариатда инсон ҳуқуқлари талқини» каби бобларда давлатчилигимиз тарихи ва ҳуқуқий маданиятимиз ўтмиши билан боғлиқ яхлит-яхлит даврлар қамраб олинган.

Китобнинг кейинги бобларида Ислом ҳуқуқшунослигига доир муҳим манба, буюк аллома Абул Ҳасан ал-Марғинонийнинг «Китоб ал-Ҳидоя» номли фундаментал асари, Соҳибқирон Амир Темур даврида инсон ҳуқуқлари, Абдураҳмон Жомий асарларида инсоний қадриятларнинг куйланиши каби ҳуқуқшунослик тарихи билан узвий боғлиқ масалалар изчил ёритилган. Тадқиқотда дунёда биринчи қонун тузувчи сифатида шуҳрат қозонган Бобил подшоҳи Ҳамуробийнинг (эрамиздан олдинги 750-722 йиллар) «Ҳамуробий қонунлари», Афлотуннинг «Жумҳурият» асари, «Авесто» каби қадимий манбалар тўғрисида маълумот берилади. Шунингдек, Темурийлар даврида инсон ҳуқуқлари, шарқ мутафаккирларининг инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги таълимотларига ҳам китобда кенг ўрин ажратилган.

«Ўзбекистон Конституциясида инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси қадриятларининг инъикоси», «Конституция - мустақиллик, демократия ва инсон ҳуқуқлари асоси» бобларида инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясида зикр этилган инсоннинг асосий ҳуқуқлари ва эркинликлари ифодаси Ўзбекистон Конституциясининг моддаларига мослиги, уйғунлиги бир қанча далиллар воситасида таҳлил этилиб, асосланган.

Ҳуқуқшунос олимлар А.Саидов ва А.Жузжонийнинг «Шарқ ва инсон ҳуқуқлари» рисоласи ҳуқуқшунослар, талабалар, давлатчилигимиз ва ҳуқуқий маданиятимиз тарихи билан қизиқадиган кенг китобхонлар оммасига манзур бўлишига аминмиз. Биз юқорида бу қимматли тадқиқотнинг мундарижаси хусусида мухтасар маълумот бердик. Ўйлаймизки, мутахассислар «Шарқ ва инсон ҳуқуқлари» китобининг илмий, ижтимоий ва тарбиявий аҳамияти тўғрисида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирадилар.

ТАҲРИРИЯТ

Учрашув

ЭНГ ГЎЗАЛ ФАСЛ

Инсон ҳамиша орзуларга интилиб яшайди. Орзулар йўлида такрорланмас умрнинг лаззатли ва заҳматли лаҳзаларини бошдан кечиради. Орзулар боши - мактаб даври ҳар бир инсоннинг хотирасида гўзал фасл бўлиб муҳрланиб қолиши шубҳасиз.

Яқинда Сирдарё вилояти Сайхунобод туманидаги А.Навоий номли 17-ўрта мактабнинг собиқ ўқувчилари 25 йилдан сўнг учрашиб, ўша гўзал фаслни эслаб, ўтган умр йўлларига бир назар ташладилар.

Бир даврага тўпланган йигирма нафар собиқ синфдошлар ва синф раҳбари Зулфия опа Қурбонова ўша куни ёш боладек қувониб, бир-бирларини соғинч билан қучоқлашар, болалик йилларидаги шўхликлари ҳақида сўзлашиб, қаҳ-қаҳ отиб кулишарди. Назаримизда ўша дийдор куни олам гўзаллашиб, ўзгача тус олганга ўхшади.

Собиқ синфдошлар қўлларига қалам тутқазиб, алифбони ўргатган биринчи ўқитувчилари Абдуғани Раҳматов, Субонқул Жўраевларнинг ҳурматларини жойига қўйишди. Эсдалик учун суратга тушишди, қимматли совғалар топширишди.

Дийдорнинг ширин лаҳзаларидан ҳеч ким тўймас эди. Собиқ синфдошларнинг деярли барчаси бугунги кунда олий ва ўрта махсус маълумотли етук кадрлар. Хўрозбой Раҳматов ўзи ўқиган шу мактабда ўқитувчи, Равшан Шарипов 8-ўрта мактабда директор, Салоҳиддин Кенжаев Сирдарё дон маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳиссадорлик уюшмаси бош корхонасида касаба уюшмаси раиси, Гулбаҳор Абдураҳимова врач, Анас Тўраев олим, Абдусаттор Усмонов «Пахтакор» хўжалигида бош ҳисобчи, хуллас, ҳаммалари эл хизматида.

Ўз умридан қониқиб яшаш кишига чексиз руҳ, қанот бағишлайди. Дийдор истаб учрашувга тўпланганларнинг шодон ҳолати ҳам ана шундай жозибали бир гулдастани эслатиб турарди.

Нурмамат АЛМУРОДОВ, «Инсон ва қонун» мухбири

Суратларда: Учрашувдан лавҳалар.

Муаллиф олган суратлар

Дил изҳори

ОПАЖОН, БИР ГУЛ ТУТАЙ СИЗГА...

Ҳа, опажон сизга бугун бир гул тутгимиз келди. Биласизми, қандай гулни? Ишонсангиз, эллик ёшга кириб қанча ҳидлаб-ҳидлаб, боқиб-боқиб тўймаганингиз қанча бўлса, шунга тенг, бундан зиёда муаттар бўйли, чиройли-чиройли гуллардан ҳам чиройлисини.

Сезаяпман, китоб-дафтар, бўр ушлаб «доска»ларни тўлдириб-тўлдириб ёзган, «таблица», «диаграмма»лар чизавериб, карта, қўлёзмалар кўтариб юравериб толиққан, синиққан, қабарган шу оддий қўлларимга гул ярашармикан, деб истиҳола қилаяпсиз, ийманаяпсиз. Жуда ярашади, опажон...

Шу сатрларни ёзаяпману Ўзбекистон халқ шоири Муҳаммад Юсуфнинг шеърини юрагим пичирлаб ўқийди:

Қадри билинади
менга энди гоҳ
Олис мактабимни
ўша беҳашам...
Навоий-ку бизга
устоздир, бироқ
Кимдир ўқитган-ку
Навоийни ҳам.
Шундай буюк зотга
ҳарф ўргатган ким?
Оддий муаллим-да,
оддий муаллим.

Қаламим юрагимдаги илҳом «қўзғолони»ни қоғозга тушириб улгурмайди-я... Юрагим «ёз, ёз!» дейди. Фикру хаёлим Сиз билану, кўз олдимда ўша оддий, камтар чеҳрангиз. Ҳақиқий қишлоқ аёли, қишлоқ ўқитувчиси. Бу оддийлик, бу камтарликни қоғозга туширишга ҳар қанча уринмай, барибир бир жойи камлик қилаверади. Кўнглим тўлмайди-да!..

Соддаларнинг соддаси, камтарларнинг камтари деган ибора худди Сизга муносиб, Сизга чиқарилгандай. Таржимаи ҳолингиз ҳам шундай сўзлардан бошланиб, шундай сўзлар билан тугайди.

Адолатхон Турсунбоева! 1949 йилда Гулшан қишлоғининг Тўпқўрғон маҳалласида оддий колхозчи оиласида туғилган. Турсунбой ота ва Қамбархон онанинг тўнғич фарзанди. Ота-онаси ҳозир етмишдан ошиб, қарилик гаштини сураяптилар. Адолатхон опа бир кун ота-онасини кўрмаса, кўнгли жойига тушмайди. Ота-она эса Адолатхонларини кўришмаса... Тўнғич фарзанд ота-она кўнглининг, юрагининг ёли-да!

У 1957 йили 9-мактабга ўқишга кирди. Синфда 27 нафар ўқувчи бўлса, энг паст бўйли, жуссаси кичиги у эди. Аммо тиришқоқ, зеҳнли. Мактабни тамомлагач, Марғилон педагогика билим юртига ўқишга кирди. Сўнг ўзи ўқиган 9-мактаб бошланғич синфларида ўқитувчилик қила бошлади.

«Қўнғироқ - дарс - қўнғироқ - танаффус - қўнғироқ - дарс...» «Мактаб-Уй-Мактаб...» Мана, қарийб ўттиз йилдирки, Адолатхон Турсунбоева шу йўсинда ишлаб келади. Унинг учун 9-мактабдан жонажон маскан йўқ. Ҳамкасблари азиз, ўқувчилари меҳрибон унга. Шогирдлари бир олам. Уларсиз ҳаётни сира-сира тасаввур эта олмайди.

Адолатхон опа изланувчан, тиниб-тинчимас муаллима. У 1980-1985 йиллари Фарғона Давлат институтининг тарих куллиётини сиртдан битириб олди. Заруратдан эмас, билимга чанқоқлигидан. Олий тоифа Фарғона тумани маорифчилари ўртасида биринчилардан бўлиб Адолатхон Турсунбоевага берилгани ҳам бежиз эмас. У устозлари Мамашокир ота Нишонов, Руқияхон Сайдумарова, Қодиржон Мўйдинов, Жўрабой Мўйдиновларни тез-тез эсга олиб туради

Оиласи ҳақида қисқа сўз. Турмуш ўртоғи Абдуқодир ака ишлаб чиқаришда. Фарзандларининг бири ҳайдовчи, бири ўқитувчи, бири ҳамшира. Тўққиз невара бахти бекам улғайиб боришаяпти.

Юзга кираман мен Худо хоҳласа,
Эҳтимол, юздан ҳам ўтарман дуркун.
Бу фоний дунёдан кетиш ҳеч гапмас -
Ҳеч кимдан қарзим йўқ, кетарман бир кун.
Бўлса ҳам бир зотдан бўлади қарзим -
Оддий муаллимдан, оддий муаллим!..

Муҳаммад Юсуфнинг ушбу сатрларини ўқир эканман, Сиз ҳақингизда кўнгилдагиларни ёзишга юзлаб, минглаб шогирдларнинг бири сифатида жазм этдим. Ёзганларим ҳам - бир гул. Унинг гўзаллиги, муаттар бўйи юрагингизни, вужудингизни доимо безаб турсин, Адолатхон опа!

Собиржон ДАДАХЎЖАЕВ, Фарғона тумани

Ёқа ушлаб, тавба денглар...

ҚОТИЛ ЧОЛ

Краснодар областининг Виселково райони Октябрь посёлкасида даҳшатли жиноят содир бўлди. Икки қадрдон — бирга ўйнаб-ўсган, яшаган ва ишлаган қария учрашиб қолишди. Хурсандчиликларининг чеки йўқ. «Новча»дан биттасини ўртага қўйишиб, роса улфатчилик қилишди. Камлик қилди чамаси, устига яна «қўшишди». Бошлар қизиди. Тилларнинг томири ишлаб кетди. Ўз ташвишлари ва қувончлари қолиб, мамлакатдаги сиёсий воқеаларнинг муҳокамасига киришиб кетдилар. Фикрлар бир жойдан чиқмади. Бири иккинчисининг бошига бўшаган шиша билан солди. У ҳам қараб ўтирмади. Иккинчи бўш шиша билан «улфати»ни ерга қулатди. Бироз тепкиладди. Сўнг... нари-бери тимирскиланиб, темир қирқадиган арра топди. Ҳушсиз ётган «улфати»нинг бошини ёғоч устига қўйиб, арралашга тушди. Роса... бир неча бўлакларга ажратгунча арралади. Шундай қилиб, «сиёсатчи» чоллар сони биттага камайди. Камайгандаям, барчани даҳшатга солиб...

Оммавий ахборот воситалари хабарларидан олинди

КЕЛГУСИ СОНДА:

ҚОРА КУРСИ

Унга дастлаб 12 киши ўтирди. 11 нафари қамалди, бировига эса жазони Яратганнинг ўзи юборди.

ЖАБРИНИ КИМ ТОРТАДИ?

Ҳозирги пайтда барча ташкилот, корхона ва жамоа хўжаликлари, жумладан, ҳокимият ҳузурида ҳуқуқшунослар фаолият кўрсатишмоқда. Улар жойлардаги адлия бошқармаларининг суд, нотариат ва ФҲДЁ органлари ходимлари билан ҳамкорликда аҳолининг ҳуқуқий маданиятини оширишда бош-қош бўлишлари лозим.

Фуқароларнинг мурожаатларига эътибор бериб, уларни бафуржа эшитишлари керак, зеро, ҳар қандай баҳоналар билан эртага келинг, деб уларни сарсон қилишга мансабдор шахсларнинг ҳаққи йўқ. Дарҳақиқат, адлия тизими ходимларининг асосий вазифаларидан бири фуқароларимизга янги қонунлар моҳиятини тушунтира боришдан иборат.

Вилоятимизда битта шаҳар ва 11 та туман ФҲДЁ бўлимлари ҳамда 93 та қишлоқ фуқаролар йиғини идоралари аҳолига хизмат қилиб, турли ҳолатларни тасдиқлаш ёки бекор қилиш ҳақидаги далолатнома ёзувларини қайд этишмоқда. Ҳар бир туман ФҲДЁ бўлимига фуқаролик ҳолатлари далолатномаларини қайд этиш ҳаракатлари юзасидан қишлоқ фуқаролар йиғини ходимлари ҳар ойда ҳисобот беришади. Туман ФҲДЁ мудиралари уларни вазифаларига тегишли меъёрий ҳужжатлар билан таништириб, ўқув машғулотлари ўтказадилар. Қишлоқ фуқаролар йиғини ходимлари орасида тўғри, билимдон, тажрибали, ўзининг билими ва маданиятини ошириш, ўз устида изланадиганлари талай. Хусусан, Ғаллаорол туманининг «Маданият», «Мирзабулоқ» ва «Кўкбулоқ» фуқаролар йиғини котиблари ўз вазифаларини сидқидилдан бажариб келишмоқда. Айни пайтда ҳуқуқий маданияти паст, манфаатпараст ходимлар ҳам учраб турибди. Зафаробод туманидаги «Бирлик», «Ҳулкар», «Лолазор» қишлоқ фуқаролар йиғини ходимлари А.Бойжигитов, С.Мардиев, А.Омонқуловлар фарзандли бўлган деб, фуқаролардан бола туғилганлиги ҳақидаги маълумотномани ҳамда бола ота-онасининг никоҳи қайд этилган гувоҳномани талаб этмасдан гувоҳнома ёзиб беришади.

Адлия вазирлигининг 1999 йил 22 февралдаги 11-сонли Ҳайъат қарори талабларини бажариш юзасидан Жиззах вилояти адлия бошқармаси ходимлари томонидан ҳужжатларни сохталаштириш фактларининг олдини олишга қаратилган тадбир ўтказилди. Маълум бўлишича, «Бирлик» қишлоқ фуқаролар йиғини котиби А.Бойжигитов 1999 йил туғилиш ҳақидаги бир неча далолатнома ёзувларини болаларнинг туғилганлиги ҳақидаги тиббий маълумотномани олмасдан туриб қайд этган, бу билан Оила Кодексининг 206-моддаси талабларига зид иш юритган. Самарқанд вилояти Тойлоқ тумани туғуруқхонасидан берилган боланинг туғилганлиги ҳақидаги тиббий маълумотномасида Умарова Мадинанинг фарзанди 1998 йил 22 сентябр куни туғилди, деб кўрсатилган. 1999 йил 12 февралдаги 15-сонли туғилиш ҳақидаги далолатномада боланинг туғилиш санасини 12 феврал 1999 йил деб асоссиз ўзгартириб берилган. Бундай камчиликлар ва хатолар «Ҳулкар» қишлоқ фуқаролар йиғини котиби С.Мардиев, «Лолазор» қишлоқ фуқаролар йиғини раиси А.Омонқулов фаолиятларида ҳам кузатилди. Бундай қонунбузилишларини тезкорлик билан текшириб, тегишли чоралар кўриш юзасидан туман ҳокимлиги ва прокуратурага тақдимномалар киритилди.

Давлатимизнинг мустақилликка эришганлиги ўзини-ўзи бошқариш органларига катта ишонч ва имкониятлар яратди. Эндиликда фақат қонунларга бўйсунувчи мустақил фуқаролар йиғини ходимлари шаклланиши ва қонунга мос фаолият кўрсатишларини жиддий талаб этиш зарур. Юксак ҳуқуқий маданият талабларига жавоб бера олмайдиган қишлоқ фуқаролар йиғини ходимлари зиммаларига юклатилган вазифаларни хўжакўрсин қабилида бажаришга одатланишган. Модомики, улар ҳеч бир ҳужжатсиз туғилишни қайд этиб, ўзлари хоҳлаган насабни, исмни ёзиб, саналарни чалкаштириб, масъулиятсизликка йўл қўйишаётган экан, охир-оқибат уларнинг совуққонликлари жабрини болаларнинг ота-оналари тортишади. Шу боис қишлоқ фуқаролари йиғинлари ходимларининг малакасини ошириш, уларга нисбатан талабни кучайтириш кечиктириб бўлмайдиган вазифалар сирасидандир.

Р. ҲАКИМОВА, Жиззах вилояти адлия бошқармаси бошлиғининг муовини

Сиз нима дейсиз?

ИМТИЁЗСИЗ ИМТИЁЗЛИ ДИПЛОМЛАР

Дипломлар икки хил: имтиёзли ва имтиёзсиз бўлишини ҳамма билади. «5» баҳога ўқиганларга имтиёзли «3» ва «4» га ўқиганларга имтиёзсиз, яъни оддий диплом берилади.

Хўш, имтиёзли дипломнинг қандай имтиёзи бор? Ҳеч қандай! Бунга ажабланманг, ўзи шунақа. Ўқиб юрган пайтимиз «5» баҳонинг кучи, қудрати, салоҳияти бор. «3» ва «4» баҳога нисбатан 50 фоиз кўпроқ стипендия белгиланади. Шундай қилиб, «5» баҳо энг охирида имтиёзли дипломга айланади, лекин бу имтиёзли дипломнинг имтиёзи йўқ.

Нима қилинса, имтиёзли диплом ўз номига муносиб бўлади? Бизнингча, имтиёзли диплом эгаларига 50 фоиз қўшимча ҳақ тўлаш керак, ахир ўқиб юрганда тўланган-ку! Яна битта томони, аспирантурага ҳужжат топширганда имтиёзли дипломлилар кириш имтиҳонисиз қабул қилинса, яхшироқ бўларди.

Бизнингча, натижа ёмон бўлмайди. «5» баҳоларнинг кучи, қудрати сезилсин-да, студентлик давридаги салоҳияти билинсин-да, ахир! Бундай тўғри талқин қиладиган бўлсак, бошлаган ишимиз ёмон натижа бермайди, яхшилик сари бир-икки қадам ташлаган, савоб иш қилган бўламиз. Илгари бундай маслаҳатлар билан чиқилса, Москвадан ижозат олиш керак эди. Энди мустақил республикамиз ўзининг мақсадларини, ўзининг тараққиёт йўналишларини ўзи белгилайди-ку!

Ғиёсиддин НУРМУҲАММАД ўғли

Ўзимиз би-ир тандир ясайлик...

Бироз жилмаярмикансиз?

ТИЛГА ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ!

Тил суяксиз, ҳар нарсани сўйлайвериши мумкин. Айниқса, «қиттак» ичганда. Бировнинг кўнглини хира айлашингиз, ойни олиб чилпарчин қилишингиз, тушуниб-англамасан хато гаплар гапириб юборишингиз мумкин. Хуллас... тилингиз бошингизни балодан чиқмас даражага етаклаши ҳеч гап эмас.

Содиқ деган арбоб бўларди. Бир умр ичди. Аммо.. тилига эҳтиёт бўлди. Шу сабабли ҳанузгача боши омон, беғалва... Уни давраларда кўрган одамлар «Содиқ, тилингга эҳтиёт бўл» деб ўзича шивирлаб қўйганини эшитишган. Ҳатто қаттиқ маст ҳолда «сузилиб» қолганда ҳам, аҳён-аҳёнда кўзини очиб, ғудраниб қўярди: «Содиқ, тилинг...»

Баъзи вайсақилар андоза олса арзигулик ҳолат, шундай эмасми?

ЗУККОЛИКНИНГ ФОЙДАСИ

Инсоннинг энг нозик жойи - дили. Аксари одамлар ўзганинг бу нозиклигига кам эътибор беради. Ўзиникини эса авайлаб асрайди. Бошқалар-ку майли, сиз ўзингизни доимо зукко тутинг. Айтайлик, бирортаси сиздан эсига келган таниши ҳақида сўраб қолди:

- Фалончининг уйи қаерда?

«Мен қаёқдан билай, у шахсни ҳатто танимайман ҳам-ку» деб жавоб қилманг, қўпол чиқади. Ҳамсуҳбатингизнинг дилини оғритиб қўйишингиз мумкин. Ахир, у сизни «барча нарсадан хабардор» деб ўйлаб сўрайдида...

- Қаршисидаги уйнинг рўпарасида, чап қўшнисининг ўнг томони, ўнг қўшнисининг чап томонида деворма-девор яшайди, кўчаси эсимда йўқ, - деб қўяқолинг. Бунда аввало ҳамсуҳбатингизни алдамаган бўласиз, «билағон»лигингизга доғ тушмайди, унинг кўнглини ҳам оғритмайсиз...

Ё ЭРКАК, Ё АЁЛ

Баъзан ҳамсуҳбатларингиздан биронтаси анча наридаги қорани кўрсатиб, сиздан:

- Бу ким бўлди экан? - деб сўраб қолади.

Шундай пайтда «билмадим» хилида жавоб қилсангиз хафа бўлиши мумкин. «Ҳеч нарсани билмайдиган одам экан» деб паст назар билан қараши ҳам мумкин. Индамай қўйсангиз, унга эътиборсиз, беписандлик қилгандай туюлишингиз мумкин.

- Ҳа, танидим, у ё эркак, ё аёл, - деб жавоб қилинг. Бунда биринчидан, хато ва ёлғон фикр билдирмаган бўласиз. Иккинчидан, ҳамсуҳбатингиз саволини ерда қолдирмайсиз.

КАМТАРЛИК ҚАНДАЙ СОЗ

Деярли барча танишингиз сизни учратганда:

- Қалайсиз? - деб сўрайди.

«Яхши» десангиз, баъзан ёлғон бўлиши мумкин, «ёмон» десангиз - сизнинг дардингиз унга керак эмас, «ўртача» десангиз - жавобингиз қўполроқ чиқиши мумкин. Соғлиғингиз «зўр»лигидан гапирсангиз - мақтанчоқлик, «ишлар беш»дан сўз очсангиз - манмансирашга йўйиши мумкин. «Касалим оғир» десангиз, «дўхтирга бор» дейиши ёки қўнғизнинг юмалатадиган «коптоги»ни ютишгача маслаҳат бериши мумкин. Маслаҳатимиз шуки, бундай ҳолда, қисқа қилиб:

- Ўзимдан ёмонлардан яхши, яхшилардан бироз берироқ, - деб қўяқолганингиз маъқул. Бунда аввало, ёлғон гапирмаган бўласиз, саволга яраша жавоб бериб, суҳбатни давом эттиришга муҳит яратасиз. Яна... жавобингиз камтарона чиқади.

ДИЛОЗОР БЎЛМАНГ!

Баъзан бирор танишингиз сиздан аллақачон қазо қилиб кетганларингиз ҳақида сўраб қолишади:

- Фалончи қандай, яхши юрибдими?

Агар сиз «Э, қанақа одамсиз, у кишининг ўлиб кетганига икки-уч йил бўлди-ю» деб юборсангиз, у хижолат тортади, дили азобланади, хафа бўлиши мумкин.

Сиз бундай ҳолларда анча босиқ ва юмшоқ қилиб:

- Яхши, юрибди, фақат Худо раҳматига олганидан буён мен ҳам кўрганим йўқ, - деб жавоб беринг. Ҳамсуҳбатингизнинг дили озор чекмайди.

«Сайилгоҳ» ДОНИШИ

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир
Файзулла ҚИЛИЧЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Сафар НАЗАРОВ
Парахат АЙТНИЁЗОВ
Бурхон БЕКМИРЗАЕВ
Шавкатжон МАВЛОНОВ
Неъмат АМИНОВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Сирожиддин РАУПОВ (Бош муҳаррир ўринбосари)
Тўхтамурод ҲАСАНБОЕВ (масъул котиб)
Зайниддин ИСЛОМОВ
Ҳамза ЗОКИРОВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририятида саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усули билан «ШАРҚ» нашриёт матбаа концерни босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-0485. Тиражи-10.000. **Босишга топшириш вақти 21.00 Босишга топширилди 20.00**

Навбатчи: А.ХЎЖАМОВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи: Д. НОРМИРЗАЕВА
Терувчи: М. ДЎСТОВА

МАНЗИЛИМИЗ:
700047 Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5.
Телефон, факс: 133-24-41
«Инсон ва қонун» газетаси 1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141- сон билан рўйхатдан ўтган.